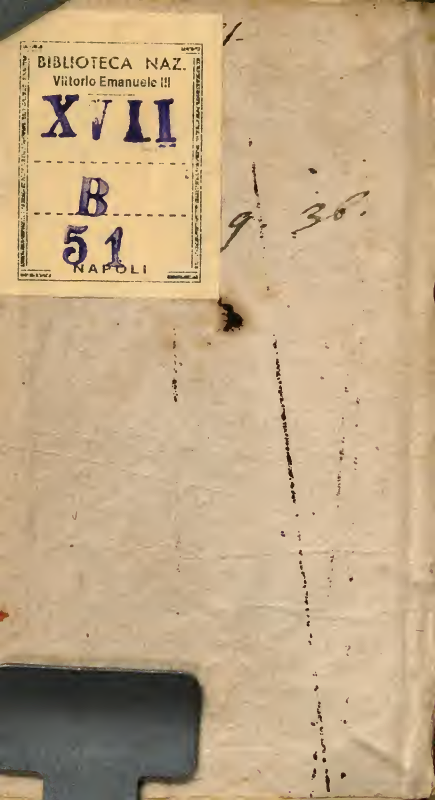

AZ.

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVII
B
51
NAPOLI

BREVIS COMMENTATIO

DE

SENATORIBUS

Publicè propoſita

à

M. JOH. PAULO Felwinger/

POLIT. METAPH. ET LOG. P. P. FACULT. PHILOSOPH. HODIE DECANO

Cum indice rerum & verborum

Anno CHRISTI 1 6 5 6.

ALTDORPHI

CHARACTERE GEORGII HAGEN, UNIVERSITATIS TYPOGRAPHI.

Magnifico, Nobilissimo, Amplissimo atq; Prudentissimo

VIRO

DN. GEORGIO SIGISMUNDO FüHRERO REIPUBL. NORIMBERG. PROVINCIALI ET SENATORI GRAVISSIMO.

Domino Fautori, Patrono & Evergetæ suo æternùm Venerando, Colendo.

S. P. D.

Magnifice, Nobilissime, Amplissime atq; *Pr*udentissime vir, Senator Optime!

H*Aud immeritò ab eruditis laudatur, quod docet* Aristoteles 3. Polit. c. 7. (aliàs XI.) *Geometram de Geometricis, & gubernatorem de gubernatione optimè judicare posse. Nam licet de quibusdam quoq; operibus & artibus intelligunt & idiotæ quidpiam, non tamen melius, quàm docti. Cui Lyricorum princeps quoq; calculum suum addit, quando* l. 2. Epist. 1. canit.

Navem agere ignarus navis timet: abrotanũ ægro

Non

Nō audet, nisi qui didicit, dare, quod medicorū est.
Promittunt medici; tractant fabrilia fabri.

Hæc si paulò accuratius perpendam, parum abest, quin persuasum habeam, me describendo Senatorem non usque quaq; laudem mereri. Cum enim eū nemo rectius cognoscat, nisi qui in Republica civili Senator salutatur atq; audit; ō apparet, quo modo talē ritè queat depingere, qui omnē vitam in pulvere, ceu vocant, Scholastico ita consumere opus habet, ut rempublicam nunquam administret, neq; consilia, aut decreta ad Rempublicam pertinentia agitet, aut tractet. Satius itaq; forsan fuisset, si illum intactum reliquissem aliisq; hoc scribendi genus commisissem. Verùm quoniam mihi à laudatissimo Magistratu mec publica Polítices professio est concredita, eruditionis cupidæ juventuti juxta singulas partes proponenda, ut quantum in illám cadit ætatem ad reipublicæ administrationem, expositis communibus præceptis præparetur: Senatum non ultimam Reip. partem, Philosophi insistens vestigiis, proponere visum est. Neq; verò necesse est, ut quis diu in praxi vixerit eorum, quæ in communi duntaxat cognoscere & intelligere cupit. Num quid enim Medicus praxin theoriæ statim conjungit? Quis JCtorum forum accedit, & controversias prius in judicio tractat, quam spississima Legum volumina, Civile videlicet & Canonicum perlustrarit? Ita nemo feliciter Rempublicam administrat, nisi illam secundū partes intimius

mins

minus cognoscat. Hic itaq; finis meus, hic scopus, huc omnia, quæ describendo Senatorem *adduxi, directa sunt. Ea propter nihil in particulari addidi, quomodo nimirum hic & ille Senator, hujus aut illius Reipubl. in hoc aut illo casu procedere debeat: Nam hoc si fecissem, non malè me quis cum Hannibale Phormionem delirantem nuncupasset. Solùm secundùm essentiam suam, & conceptum formalem, Senatorem exhibeo, adeoq; ostendo quomodo à Consiliario differat, cum viderim à plerisq; omnibus hodiè confundi; aut licet tandem discrimen aliquod admittatur, veram differentiam non adduci, dum credunt, Senatorē à Consiliario, potestate & officio secerni, uti docet* Andreas Rey, *&* Hænonius, *cum non nullis aliis.*

Volui autem, imò debui, pauca hæc de Senatoribus in medium allata, & sub incudem disputationum ab Ornatissimis atq; Doctissimis Juvenibus Hermanno Langenbeck / Hamburgensi, Johanne Adamo Drechsel Curiâ Narisco, & Johanne Jodoco Peller Norimbergensi, *vocata,* TIBI VIR *Magnifice, Nobilissime, Amplissime atq; Prudentissime, Senator Optime, Laudatissime, meritò inscribere, ut de hoc meo labore esses judex æquissimus: Sicuti enim artifices, artificialia sua opera non cupiunt judicio vulgi, & omnis artis expertibus exponi, sed aliis similibus artificibus: ita meliores de Senatore judices, nisi ipsi Senatores, esse non possunt. Judica itaq; Optime*

time Senator, num rem acu tetigerim, vel secus? Si probaveris conatum meum, non solùm Senator meus à dente Theonino liber existet, sed & calcar addes, ut vires in aliis quoq; Politicæ partib⁹ periclitet, & studiosæ juventuti porrò fidelissimè inserviam. Tandem hoc quicquid est, serenâ fronte, quâ aliorum labores dignari soles, accipe, mihiq; fave! DEUS interim Tuis deliberationibus, consiliis & actionibus ex alto benedicat, Teq; diutissimè salvum, incolumeq; in commodũ Reipublicæ Patriæ. clementer conservet. nobisq; omnibus pacem largiatur firmissimam atq; constantem. Dabam Altdorphi è Muséo a. d. 20. Octobris, Anno Christi, 1656.

T. Magnif. Nobil. Ampl. & Prud, Observantissimus Cliens

M. Joh. Paulus Felwinger P. P.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

A

B

C.

Claris-

ad

Jura.

L

M

N

ejus

Q

R

S

V. Virtus

V

Contzen
Cujacius
Cuſpinianus

D

David.
Digeſta
Draco,
Du Trieu

E

Eguinarius Baro
Eichel·
Euripides

F

Fabius
Feneſtella
Flocus
Florus
Forſtnerus
Frantzkius
Freiberger.

G

Gellius
Gerhardus
Gloſſa
Goldaſt
Gothofredus
Grimaliùs
Güntherus.

H

Henrich Hahn
Halicarnaſſeus
Heiderus
Heſiodus
Hieronymus
Hiobus
Hœnonius
Homerus
Horatius

I

Sil. Italicus
Juris Inſtitutiones
Juvenalis

K

Keckermannus
Reinh König

L

Lampridius
Limnæus
Lipſius
Livius
Loſæus.

M

Joh Magnus
Majoragius
Mantuanus
Manutius
Jac. Martini
Menochius
Moyses.

N

Novellæ

O
Oldendorp
Ovidius
P
Pacatus
Pedianus
Pezelius
Piccartus
Plautus
Plinius
Plutarchus
Pollio
Polybius
Prudentius
Q
Quinctilianus
R
Recessus Imperii
Reusnerus
Rey
Rosinus.
S
Sallustius
Salomo
Schütz
Seneca
Servius
Sigonius
Siracides
Spartianus
Stobæus
Suetonius
Sylvius
T
Tacitus
Tholossanus
Thomas
V
Valerius Max.
Virgilius
Volaterranus
W
Wesenbecius.
Wünther.
X
Xenophon
Z
Zasius
Zevecotius

Errata graviora B. L. ita corriget.

PAg. 2. lin. 21. γαμικὴν. pag. 4. l. 15. harum. pag. 9. l. 21. πῶτοις. pag. 11. l 5. ἐν, pag. 15. l. 8. carpento. boum. l. 20. alias. pag. 21. l. 11. judicium. pag. 24. l. 19. γεγονότα l. 23. ipse. l. 25. impossibilia. pag. 25. l. 20. ἀδιόρισα. pag. 27. l. 14. opportunitates. pag. 29. l. 24. respondet. pag. 30. l. 12. stulto. pag. 40. l. 10. Schutz pag. 41. l. 26. deleatur, do. pag. 47. l. 12. Oligarchia. pag. 51. l. 3. Republica. l. 24. Halicarnassens. pag. 56. l. 7. equitatum. pag. 57. l. 12. Falcidiamq; pag. 62. l. 18. translatitio. pag. 63. l. 15. ita ut illi jus. l. 23. Reipublicæ p. 64. l. 20. delectos l. 27. penitus. pag. 74. l. 6. civile. l. 22. at. pag. 82. l. 6. deleatur tota linea 6. ponatur autem post illa verba: nicht befahrt werden. l. 10. deleatur vox, nicht. l. 12. ponatur vox, nicht. pag. 85. l. 17. amicitiâ. pag. 97. l. 7. Numera. pag. 115. l. 18. consentaneum. pag. 118. l. 1. Odyss. l. 8. ἕνα γὰρ. ἴσως l. 9. πατρὸς. pag. 119. l. 22. habere. pag 120. l. 18. cæteris l. 25. Apulejum. l. 26. opportuna. pag. 121. l. 10. tibiæ pag. 127. l. 18. quintupliciter. pag. 131. l. 25. Senatui pag. 132. l. 3. pro, inde, lege, mite. pag. 133. l. 23. Decuriones. pag. 134. l. 31. effecerit.

DISPUTATIO POLITICA

DE

SENATORIBUS

Quam

DEO TER OPT. MAX. F. A.

SUB PRÆSIDIO

M. JOH. PAULI Felwinger/

POLIT. METAPH. ET LOG. P. P.

FACULT. PHILOSOPH. HODIE

DECANI

ERUDITORUM EXAMINI EXPONIT

HERMANNUS Langenbeck/ HAMBURGENSIS

A. D. 8. OCTOBRIS.

ANNO 1656.

ALTDORPHI

CHARACTERE GEORGII HAGEN,

UNIVERSITATIS TYPOGRAPHI.

Suo Conterraneo Hermanno Langenbeck

GRande decus patriæ, te nũc ad pulpita raptã
facta Senatorum, quæ docuisse juvat.
Perge Senatorum vestigia scindere, sicq;
auguror: inter eos fata sedere dabunt.
Illibati favoris illimisq; amoris ergo. f.
Joh. Everh. Kirchoff. Hamb.

Fodisti ✠ Lacmonã: docẽs, quæ cura *Senat⁹*
Magni magne PATRIS FILI! *Tibi* * Quadra
(paratur.
Pergito; sic tandẽ *Te* munera tanta sequentur:
Laus, lux, fax, sol, sal, mel, grex, dos, stirps, Mi-
(tra, frux, sors,

✠ Adi Ortell. Thes. geogr, voc. *Pindus*.
* Vide in Baba Bathra cap. השותפים

¶ *Ultimus versus, sive Proteus, salvo sensu, salvoq; metro, Heroico sc: 39916800 i. e. tricies novies millies millies, nongenties decies sex millies, & octingenties, ne* γρῦ *quidem addito, transponi potest: Ut celerrimus Amanuensis, ducentas quotidie exarans lineas, annos unum & nonaginta, diesq; novem & quadraginta in describendo illo consumturus esset: Si vero etiam vox* Mitra *convertitur adhuc aliquot millies transponi se patitur.* §

DN. Fautori Amico & Syssito suo longè honoratissimo adponebat
JOH. SAUBERTUS.

Σὺν θεῷ τελειαγίῳ!

BREVIS COMMENTATIO
DE
SENATORIBUS.

§. I.

REmpublicam Totum aliquod esse per aggregationem, constans ex partibus heterogeneis, notius est, quàm ut probari debeat. Ne tamen omnem omittamus probationem, audiamus *Aristotelem 1. Polit. c. 1.* ita disserentem: *Quemadmodum in aliis rem compositam ad simplices usq; partes dividere oportet (ea namq; Totius sunt minimæ) ita & Civitatem, ex quibus componatur videntes, considerabimus.* Quoniam verò ille, qui totum exactè cognoscere cupit, meliorem & compendiosiorem viam ingredi nõ potest, quam si partes totius istius omnes

mnes seorsim consideret, & contemplctur, quia totum est nihil aliud quã omnes partes conjunctim sumptæ: Ita quoque qui naturam Reipublicæ alicujus vult cognoscere, eat per singulas istius partes, & sic sibi istius totius sufficientem acquiret cognitionem. Ex qua cognitione post eò felicius nõ tantum Rempublicam instituere, institutam initio rectè, sed post inclinatam mutare & corrigere, atque sic denique de omni optimè judicare potest.

2. Resolvamus autem Rempublicam initio in *Parentes* & *Imperantes*: quorum illi dicuntur *subditi*; hi verò *Magistratus.* Posset quidem aliter quoque resolvi, nimirum si Civitatem secaremus in *Vicos* & *pagos*; Vicos in *Familias* & *domus*, domos in primas simplices Societates, nimirum in γαμικὴν, πατρικὴν, & δεσποτικὴν. Verum quoniam hoc alibi à nobis factum est, nec animus jam de omnibus Civitatis sive Reipublicæ partibus agere, sed tantũ de aliquibus in ordine ad Imperantes,

&c qui-

& quidem de ijs, quibus benè affectis, ut loquitur *Philosophus* 4. *Polit. c.* 14. Rempublicam benè affectam esse, necesse est; Item ex quarum differentia inter se, respublicæ quoque differunt, uti iterum *inquit Philosophus l. c.* Nimirum de *Senatu*, de *Magistratu*, & de *Judicibus*.

3. Rectè autem ait Philosophus: his benè affectis, rempublicam ipsam quoq; benè affectam esse. Qualis enim Rex, talis grex: id quod *Claudianus* ita explicat:

— —Totus componitur orbis
Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quàm vita regētis,
Mobile mutatur semper cum Principe vulg⁹.

Cui Sacra quoque Scriptura calculū addit, *Ecclesiatici c.* 10. ℣. 2. & 3. Secundum judicem populi, sic & ministri ejus: & qualis Rector est Civitatis, tales & inhabitantes in ea. Rex insipiens perdet populum suum; *Hæc Ecclesiasticus*.

4. Nec errat Philosophus, quando dicit: Ex harum partium differentia & varietate, differre quoque & variari Respublicas. Si enim hæc omnia, partium harum officia & potestates sunt penes omnes, futura est Democratia: si verò paucis divitibus committantur, oritur Oligarchia, Ex qua causa, Legislator in constituenda Republica accuratè partes has observare debet, quia pro populi diverso ingenio, ac alia atq; alia natura, hæ partes se habère debēt. Si enim ex diversa harum partium constitutione diversæ Rerumpublicarum formæ oriuntur, uti dictum: & non quævis forma cuivis populo sit conveniens, *3. Polit. c. ult.* etiam hæ partes indifferenter cuivis populo non convenient, sed pro diversis diversimodè constituendæ erũt

5. Quoniam verò Aristoteles l. c. inter tres has partes, principem facit *Senatum*: etiam de eo primo loco agamus: & quidem unde derivetur initio consideremus; siquidem sæpè ex Etymolo-

mologia in vocis significationem rectius descendimus, cum primis in illis vocabulis, in quibus etymologia & definitio nominis coincidunt. Aliàs notum est, multum inter se differre etymologiam, & nominis definitioné: quandoquidem definitio nominis debet explicare, quid nomen significet; Verum etymologia sæpè aliud est ab eo, quod nomen significat, uti rectè docet *Thomas p.* 1. *q.* 3. *a.* 2. Hinc errat *Du-Trieu, in Manuductione sua ad Logic. tract. 2. part. 2. c. 1 art. 1.* quando docet, ad Definitionem nominis revocari Etymologias: idque exemplo consulis probare vult: Consul est, quia consulit patriæ; Ubi tamen significatum nominis, *Consul*, non est, is qui consulit patriæ; aliàs & Senatores, & consiliarij Consules essent. Quod autem Etymologia sit quid aliud à definitione nominis, sequenti exemplo constare potest: v. g calculus derivatur à calcando, quod lædat calcantem, vel à calce, quod lædat calcem: hinc tamen
 non

non pot[illegible] umi definitio hujus vocis, quod calculus significet id, quod lædit calcantem. Eodem modo se res habet in voce *Lapis, Pedell.* quasi læsio pedis, & pedibus Schnell: à quibus tamen derivationibus nulla nominis definitio sum: potest.

6. Quod vocabulum *Senatoris* attinet, sunt qui deducunt *à Senectute,* sive senio, eò quòd cura Reipublicæ solis demandari solebat senibus, *argt. l. 5. in princ ff. de Jure Immunit, item l. 8 ff. de Munerib. & Honorib.* Unde *Cicero lib. de Caton. major. sive Senectut pag mihi 544. ait,* apud Lacedæmonios senes appellari eos, qui summum quendam Magistratum gerunt. Quæ acceptio nec apud nos inusitata est, cum primis *Norimbergæ,* ubi *Septemviri,* qui sunt reliqui Senatus potiores & priores, vocãtur nostrâ vernacula, Die Herrn Eldtern. Hæc derivatio licet communis sit, non tamen universalis est; unde à Politicis disputari cæpit, *An juveni Magistratus, aut Senatus officia publicè demandanda sint?* Quod cum ab aliquibus,

cum distinctione licet affirmetur, adstipulante *Aurea Bulla tit. 7. §. 2.* quæ ad Electoratum Imperii admittit Juvenes octodecim annorum, Et Aristoteles distinguit *Juvenem ætate, à juvene moribus, lib. 1. Ethic. c. 13.* qua de re pluribus infra de requisitis Senatoris. Alij hinc Senatorem derivari voluerũt, *à Sinendo*: quia Magistratibus non plus licebat, quàm Senatus permitteret. Quo ipso etiam aliqua differentia innuitur, inter Senatum & Magistratũ, de qua infra.

7. Etymologiâ ita consideratâ, videnda quoque jam *Senatus*, aut *Senatoris* significatio est. Et 1. quidem Senatus significat locum, in quo ipsi Senatores conveniunt, *teste Calvino in Lexico*: 2. Ipsos Senatores, qui in Senatũ veniunt, *Vid. Gell. l. 18. c. 7.* Qui iterum accipiuntur dupliciter 1. *Latè* pro omni illo qui jus dicendi sententiam in Senatu habebat, quo modo etiam ita latè definitur *l. ult. ff. de Senator.* ubi dicitur; *Senatores autem accipiendum est*

eos, qui à patriciis & consulibus, usque ad omnes illustres viros descendunt. quia & hi soli in Senatu sententiam dicere possunt. *Vid Tholossanus in Syntagmat. Jur. l. 47. tit. 25. n. 4.* In qua lege aliqua notanda sunt: & 1. quidem, quod hæc Senatoris definitio propria non sit: siquidem *Quæstores* etiam jus dicendæ sententiæ habuerunt. *l. un. §. 3. ff. de officio Quæstoris.* Erãt igitur Quæstores hoc modo latissimè dicti Senatores. Item aliqui sententiam dicere poterant in Senatu, qui tamen Senatores non erant. Etenim, qui honoribus functi erãt & Magistratibus, in Senatum venire poterant, & dicebant quidem sententiam, nec tamen erant Senatores. *Vid. Tholossanus l. proximè cit.* Hinc particula *Soli*, aut malè addita, aut de certo tempore accipienda. 2. *Guilielmus Budæus ad l. ult. de Senatorib.* dicit non legendum esse, *Consulibus* sed. *Consularibus*, i. e. qui ab ijs descendunt, qui aliquando consulatum gesserunt. 3. In verbis illis, *Accipiendum*

est

est eos, notandus Græcismus est; qualis quoq; legitur *l.10.§fin.ff. de Inj° vocãdo. item l.12.§2.ff de Captiv. & postlim. reverf. item l. 19. in f. ff. de Novationibus.* 4 Patriciatus hîc non est intelligendus, primus & antiquus iste, siquidem tempore Ulpiani differentia inter Patricios Illustres, Spectabiles & Clarissimos nondum erat, sed distingui demum cœperunt hi tituli sub posterioribus Imperatoribus, *vid. l. XI. C. de Dignitat.* Unus namq; Ulpiani tempore, ut & Ciceronis ætate Senatorum titulus erat, nimirum *Clarissimus*. Nec etiam potest accipi de Patriciatu nostro, propterea quiá ille tempore Ulpiani nondum fuit, sed demũ sub *Henrico V.* notabiliter cæpit: quomodo itaq; de illo potuit Ulpianus in hac lege loqui. *Vid. Bacchovius in πρώτοις h. t. pag mihi 303. Idem ibid. tit. de Modis, quibus Patr. Potest. tollitur pag. 258. Item Eguinarius Baro, itidem in πρώτοις h t. pag. mihi 48.* Hinc 5. colligunt *Bacchovius l. c. & Baro l. d. item Wesenbecius in Paratitl. hîc:* hanc legem interpolatam esse

id quod optimè explicat, & ſuperiora, quæ à Bacchovio aliquo modo obſcu; rèsũt propoſita, dilucidiora reddit, *Georgius Frantzkius in Commentar. ad Pandectas part. 1. tit. de Senatorib. §. 14. 15. & 16. pag. mihi 79 & ſeq.*

8. *Strictè* accipitur Senator, quatenus Magiſtratui in ſpecie dicto, contradiſtinguitur: Senator enim à Magiſtratu ſeparandus eſt, Unde *Bacchovius in not. ad Weſenbec. παρατιτλ. de Senatorib. ait*, Errorem Politicum committi à Weſenbecio, quod Senatores faciat ſpeciem Magiſtratus: cum Magiſtratus forma ſpecifica ſit ab Imperio: quod nullum fuit in Senatori qua tali. Ex qua cauſa etiam *à Pomponio in l. 2. ff. de orig. Jur.* inter Magiſtratus relati nõ sũt; Senator enim propriè nomẽ Ordinis eſt, ñ Magiſtrat⁹, *Frantzki⁹* tamẽ *in Cõmẽt. ad Pãdectas*, aliquo modo excuſat, quando dicit, *quia tamen & præcipui Magiſtratus, ut Conſules, Prætores, ex Senatu legi ſoliti ſunt, & is poſtmodum etjam, præſertim ſub Auguſtis cauſas & lites, tametſi ſaltem graviores, judicavit; judicesq́;*

dedit l. 1. §. 10. ff. de Postuland. l. 2. ff. de Fluminib. l. 1 ff. à quibus appellari licet. Sueton. in Caligul. c. 53. & in Domitian. c. 8. & 11. ἐν πλάτει sub nomine Magistratus rectè comprehenditur. Arnisæus in Doctr. Polit. l. 1. c. 14. pag. mihi 283. hoc invertit, dicitque: E Magistratibus Senatum esse oportet, quia maximè consulendum est Senatui de rebus Reipubl. quas nemo rectius cognoscit, quam qui eas administravit. Idq; vel propterea observari convenit, quod ex Magistratu cujusq; virtus maximè cognoscatur, utrum Senatorio ordine dignus sit, Magistratus enim virum indicat *ait Bias apud Aristotelem 5. Ethic. c. 1.* Et *Tacit. lib. 1. Histor. c. 49. n. 6. de Galba*: Ab omnibus imperii capax judicatus fuisset, nisi imperasset.

9. Sciendum autem porrò est, Senatores aliter considerari de jure Veteri, aliter de Novo. Jure Veteri, Senatores propriè illi erant, qui in Senatum *solemniter erant lecti*, in se aliàs privati, & qui honores non gererent *l. 7. §. penult.*

§. *penult. ff. de Interdict. & Relegat.* ubi dicitur, aliquem posse esse Senatorem, & tamen honores non repetere. Unde qui jam populi honoribus usi fuerant, & in Senatum veniendi, dicendæq; sententiæ jus haberent, ob id quod lecti non essent, Senatores non erant: & ab his sententiæ non rogabantur, sed in illas, quas Principes dixerant pedibus ibant. *Vid. Fenestella l. 2. c. 1. de Magistratu.* Jure Novo & ad mores Justiniani accomodato Senator est is, qui in honore est, & à Patricijs & Cõsularibus usque ad viros illustres descendit, h. e. qui incipiendo à Patricijs, qui erant summi, Consulibusq;, & descendendo ad cæteros, qui illustrem, majoremque aliquam dignitatem adeptus, in Senatu dicendæ sententiæ jus obtinet *l. ult. ff de Senatorib. Dicis:* De Jure Novo ita quidem Senatorem considerari; Verùm hanc considerationem non esse Senatoris strictè accepti, uti declaravimus *§. supra 7.* ℞. Si hæc lex accipitur, ut debet etiam accipi,

accipi, prout ab Imperatore Justiniano per Tribonianum lata est, non verò ut falso Ulpiano adscribitur, qui tempore Alexandri Severi, quo vixit Ulpianus & Paulus JCti, hujusq; Imperatoris consiliarij: aut de illo Patriciatu, qui sub Constantino Magno cœpit, benè hæc acceptio Senatoris strictè dicti esse potest. *Dicis ulterius*: hæc explicatio locum habere non potest, quia *in d. l.* adhuc Patriciatus præfertur consulibus & illustribus: cum tamen tempore Justiniani Consulatus præ Patriciatu fuerit dignitas major, ut & Illustratus, quod tamen hic videtur non fieri, cum Patriciatus reliquis præponatur. ℟. In hac lege nulla fit Dignitatum ordinatio, sed solum dicitur, quod tempore Justiniani, omnes illi fuerint Senatores, qui descéderunt sive à Patriciis sive à Consulibus, sive ab Illustribus: omnes tamen hos fuisse relatos in ordinem Senatorum, eo quod jus habuerint dicendi sententiam. An autem, vel consula-

tus, vel Patriciatus major fuerit dignitas, & quænam summa, *videatur apud Draconem in tract. de Orig. & Jure Patricior pag. 151. 152.*

10. Verum enim verò, si velimus conceptum aliquem communem omnibus Senatoribus competentem abstrahere forsan ita definiendus erit: *Senator est persona publica, legitimè ad id constituta, ut habeat potestatem deliberandi, consentiendi & decernendi ea, quæ ad Rempublicam spectant.* Senatus verò ita: *Senatus est selectorum virorum legitima congregatio, sive cœtus, qui, quomodo Respublica belli & pacis tempore administranda sit, consulit.* Dicitur *cœtus legitimus*, sive *selectorum virorum legitima congregatio*, ut distinguatur à Cœtu virorum contra suum Magistratum conspirantium, qui licet conveniant & cõgregentur, non tamen est congregatio legitima, sed illegitima collusio. Dicitur præterea, *Virorum selectorum congregatio*, ut distinguatur à Senaculo mulierum matronarum, quod Senaculum

culum permisit Heliogabalus in colle Quirinali à mulieribus haberi, ubi statuebant mulieres conventu solemni, quæ, quo vestitu incederent, quæ cui cederent, quæ pilento, quæ equo saginario, quæ asino, veherentur, quæ carpendo mulari, quæ bouum, quæ sella, eaq; vel pellicea, vel ossea, vel argentea, & quæ aurum & gemmas in calceamentis haberent, & alia de similibus rebus ridicula faciebant Senatus consulta. *Vid. Lamprid. in Heliagabalo.* Quamvis autem tandem hic Mulierum Senatus fuerit sublatus, puto tamen hodie adhuc plures similes multis in rebuspublicis dari: de quibus ipsa experientia testabitur. Imò ipse *Aristoteles* apertè docet *l. 2. Polit. c. 7.* (*aliùs 9.*) quando inquit: *Quid interest mulieres-ne imperent, an Magistratus mulieribus pareant? idem namq; sequitur.*

11. Ratione differentiæ specificæ, additur, quod Senatus iste, sive Senatores *consulant de eo, quomodò Respublica,* *belli*

belli & pacis tempore rectè administrari debeat: sive, qui habent potestatem deliberandi, consentiendi ac decernendi ea & in ea, quæ ad rempublicam spectant. *Vid. Hænonius disp. Polit. 4. th. 12. pag. 161.* Qua in differentia simul continetur discrimen Senatoris & Magistratus in specie. Nam Magistratus semper est cum potestate, sive imperio, ex lege à majestate concesso: in Senatu verò, si ipsum in se & formaliter spectes, uti spectari debet, nullum imperium, nulla jurisdictio locum habet, nisi aliud quoddam officium à majestate ipsi una committatur: quod postmodum per accidens est, & materialiter, sive subjectivè consideratur. Absolutè igitur Senatus tantum decernendi, & sententiæ pronunciandæ jus habet, potestatem non habet, neq; habere debet. Quia enim de rebus omnibus consulit & decernit, plenam haberet majestatem, si cum consilio conjuncta esset potestas, essetque omnis

Res-

Respublica Aristocratica. *Vid. Jacob. Martini de Republ. pag. 848. Item Arnisæus in Doctr. Polit. l. 1. c. 14. pag. 280. 281.*

12. Hic antequam ad alias differentiæ partes progrediar, videre prius placet, *Num Senatus, qua talis, vel habeat, vel habuerit potestatem h. e. jurisdictionem, sive Imperium, aut jus sanciendi legem?* Ut incipiamus de jure legem sanciendi, videtur id probari posse Senatui competere *ex §. 5. Instit. de Jur. Natural. Gent. & Civil. ex l. 2. §. 9. ff. de Orig. Jur.* ubi dicitur: Senatus consultum est, quod Senatus *jubet* atq; constituit. Nam cum auctus esset populus Romanus in eum modum, ut difficile esset in unum eum convocari legis sanciendæ causa: æquum visum est, Senatum vice populi consuli. Hîc nô disputabo, an vera causa hîc sit adducta, an non potius Cæsarum ambitio hujus rei causa fuerit, *Vid. Sueton. in Tiber. c. 30.* tantùm dicam, Senatui potestatem condendi legem competiisse non ex natura Senatus, sed ex acci-

dente, quatenus populus penes quem erat legé rogatam confirmare & sancire, potestatem suam ex occasione in illum transtulit: ut hoc facilè ex ipsis §. verbis colligi à quovis potest. Verùm post translatam à populo in Senatum potestatem, cœpit de reis judicare, & eorum causas audire, cum antea non fuisset, nec esset Senatorium, *Cicer. action. ult. in Verrem.* Cœperunt & peti judices ab eo, sub Domitiano, *Sueton. in Domitian. c.3.* Et à datis, si quid à legis præscripto excessissent, ad eum appellatum, ut à datis per Cõsules, ad eosdem Consules provocatio esset, *l. 1. §. 1. de Appellation.* Instituit & Nero, ut omnes appellationes à judicibus ad Senatum fierent. *Sucton. in Neron.*

13. Remansit illi auctoritas, ut ex formulis legum non teneretur judicare, *Quintil. in 3.* ne liceret ab illo appellare *l. 1. à quibus appellare non licet*, aut rescripta contra ejus sententiam impetrare à Principe *l. un. C. de Senatus-consult*

onsultis l. 7. C. de Precibus Imperatori offerendis. Et ita forsan tunc temporis ius facere potuisse Senatum non ambigitur. *l. 9. ff de legib. Vid. Tholossanus in Syntagm. Jur. lib. 47. c. 25. n. 30. & seqq.* Ex quibus constat, nobis hoc modo non obstare *l. final. C. de legib.* ubi dicitur, quod tam Conditor, quàm interpretes legum solus Imperator justè existimetur. *Vid. Paulus Busius in Commentar. in Pandect. lib. 1 tit. 3. de Legib. l. 9 pag. mihi 10.* Cum primis verò videatur *Bacchovius in* πρώτοις *de Senatus consult. pag. mihi 39. 40.* qui dicit, falsissima esse, & fidei historicæ repugnare quæ dicuntur *§. 5. Institut. de Jur N G. & C.* Addatur Hahn *in Not. ad Wesenbec. part. 1. pag. 61. Eguinarius Baro in* πρώτοις *pag. mihi 21. fac. b. Bodinus l. 3. de Republ. c. 1. pag. mihi à 395. usq. ad finem cap.*

14. Redeamus jam ad reliqua differentiæ, quando dicitur, quod Senatores ad id constituti sint, *ut deliberent, consentiant & decernant ea, quæ ad Rempublicam spectant*. Quo ipso iterum di-

ſtinguitur, à reliquis cœtibus, ſive collegijs & tribubus, quæ conveniendi poteſtatem habent à Principe, ut deliberent & agant de cauſis privatis: qualia collegia ſunt Opificum, Mercatorum, aliorumq;, quibus ſtatis temporibus & locis determinatis conveniendi poteſtas conceſſa eſt. *Vid. Diſp. noſtra de Collegijs ſodalitijs*. Deinde hæc differentia ulterius in ſe continet diſtinctionem à reliquis Cœtibus legitimis, petitam ab objecto, nimirum ut in illo decernantur ea, quæ ad Rempublicam publicè & immediatè ſpectant: *quæ Ariſtoteles definit 4. Polit. c. 14. & 1. Rhet. c. 4.* & ſunt *Bellum, Pax, Societates & Fœdera, leges, mors civium, eorundemq; exilium, Bona publicanda, Rationes referendæ. Vectigalia, ſeu reditus, res pecuniaria, Exportatio rerum ad vitam utilium & importatio, diſtributio præmiorum, quæ verſatur vel in nummis, vel in honoribus, vel in civitate donanda, vel in agris diſtribuendis: Cuſtodia item & tuitio Regionis, Magiſtratuum creatio: deniq; religionis introductio, conſervatio, & ſuperſtiti-*

onum exterminatio. Hæ ſunt res delibe-rationum publicarum, de quibus de-bent referre, diſquirere, decernere, & decreta confirmare.

15. Quod dictum eſt de *Morte Civium,* Senatum ſcilicet de ea deliberare & decernere, accipiendum ſolum eſt de deliberatione, ó verò de judicio. Siquidem popul⁹ retinuit aliquãdo ſibi judicũ de capite civis, neq; Senat⁹ de eo potuerat ſtatuere injuſſu populi, *teſte Livio l. 26. c. 33.* ubi M. Attilius Regulus ita loquitur: *Per Senatum agi de Campanis, qui cives Romani ſunt, injuſſu populi non video poſſe. Vid. Majoragius c. 11. de Senatu Romano: & annotationes in Liviumpag. mihi 91.* ad verba per Senatum agi. Et *Cicero action. ult. in Verrem* ait; Quo confugient ſocij? quem implorabunt? ad Senatum devenient, qui de Verre ſupplicium ſumet? non eſt uſitatum, *non eſt Senatorium.* Poſtquam autem à Cæſare Dictatore Reſpublica opprimeretur, languere Senatus autoritas (ordinis enim Senatorji

 maxi-

maxima antea erat poteſtas ſub regimine populi) at deinde poſt Auguſtū interire etiam cœpit, cum unius arbitrio omnia regerentur. Nam antea Senatus erat particula Majeſtatis, uti affirmat *Arniſæus in Doctr. Polit. lib. 1. c. 14 pag mihi 280.* Ex quo cum Tiberius, Nero & Adrianus Senatui tradiderint judicia, ante ſe Senatus ſuperiorem putavit. *Vid. Forſtnerus in l. XI Annal. Tacit. c. 22. pag. 63.* Quandoquidem Senatus eò ſuam auctoritatem non dimittebat, ut judicia privata, puta rixas & lites, exerceret, quamdiu in ſua integra majeſtate fuit, ſed ex quo inſtitutus fuit, & ante Monarchiam, majorem receperat poteſtatem, ut ſupra explicavimus, ut etiam, cum populus, legis ſanciendæ cauſa difficile in unū conveniret, legis ſanciendæ poteſtatem in eum transtulerit, §. 5. *Inſtit. de Jure N. Gent. & Civil.* Jam verò leges inermes, juſſaq; præſidio deſtituta, vana plerumq; ſunt, & effectu carentia, *Vid. Forſtner. in l. 13. Annal. Tacit. c. 48. pag.*

48. pag. 262. Vana est omnis sententia, quæ executione destituitur, *Gothofred. ad l. 13. §. 3. C. de Judiciis. Vid Disp. nostra de causis Aristocratiã conservantibus* §. 8. & leges executione destitutæ, ludibrio fiunt, *l. fin.* §. 6. *C de Bonis quæ liberis. Vid. Bodinus l. 3. de Republ. c. 1. pag. 387.*

16. Et ne quem offendat ordo earum rerum quæ in deliberationem Senatus venire debent, supra à nobis positus, in quo Religio ultimum locum occupat, sciendum est, nos istas res absq; ulla vel ordinis, vel dignitatis ratione attulisse: Equidem nos non latet, Romanos in Senatu primum de Religionibus, & cultu Deorum agere consuevisse, quasi à rebus divinis omnium actionum humanarum initium duci, & in eodem terminari deberet. Certe Romani populos omnes, ut *Polybius ipse l. 6. Histor.* scribit, religione ac Deorum cultu & observantia superarunt, idemq; statuit, hac unâ re maximum illud imperium à Roma-

nis fundatum ac propugnatum fuisse. *Vid. Disput. nostram de Causis Aristocratiam conservantibus* §. 2. & 3.

17. Liceat autem nobis hic paucis explicare, majoris cognitionis ergò, quænam res possint sub deliberationẽ cadere, quæ non. *Aristoteles l. 3. Eth. c. 3. & 6. Ethic. c. 2.* vocat τὰ βȣλευτὰ: inter quæ referenda non sunt τὰ ἀίδια, quæ *sempiterna*, & omnis mutationis expertia sunt. 2. *Naturalia*, ut Eclipses, Solstitia, Ver, Æstas &c. 3. Τὰ τυχικὰ, *fortuita*, v. g. Thesauri inventio. 4. Τὰ ἀλλότρια quæ quidem humana, à nobis tamen *aliena* sunt, ut nemo Spartanorum deliberat, qua ratione Scythæ Rempublicam suam optimè administrare debeant. 5. Τὰ γεγόνοτα *præterita*, factum enim infectum fieri non potest, secundum illos *Agathonis* versiculos:

Re namq; sola hac ipsa privatur DEUS,
Ut facta non infecta possit reddere.

6. Τὰ ἀδύνατα *impossibilia*, stultum enim est deliberare, an mare ebibere velimus

mus, aut fluvios ſiſtere, aut in Cœlum volare &c. 7. Τὰ ἕκαςα, quæ *ſenſibus obvia*, v.g. an Danubius in Germania ſit; Ciconiæ an hyeme nobiſcum maneant. 8. Ea quæ in Scientijs & artibus *certa & determinata* ſunt, ut quibus literis quælibet vox ſcribenda ſit, & qua ratione Syllogiſmus primæ figuræ ſit conficiendus. 9. & Ultimo, *Finis*, ut Medicus ſtultè deliberat, an ſanitas ægroto ſit reſtituenda, cum primis ubi finis unus & determinatus eſt.

18. De his nulla ritè inſtituitur deliberatio. Contra deliberationis verum ſunt objectum, 1. Τὰ ἐνδεχόμενα, *contingentia*, quæ aliter atq; aliter ſe habere poſſunt. 2. Τὰ ἐσόμενα, *futura*, nam in præterita nullum amplius jus nobis, niſi oblivionis. 3. Τὰ ἀδόριςα καὶ ἄδηλα *incerta & nondum definita*. 4 τὰ οἰκεῖα, *propria*, quæ ad nos ſpectant. 5. Τὰ δυνατὰ, *poſſibilia*. 6. Τὰ πρακτὰ, *q[illegible] effici poſſunt*, & quidem *à nobis*. 7. *M[illegible]dia*, non finis, quia hic Voluntatis ſ[illegible] lum eſt, non Conſultationis, Tu plu[illegible]

 d[illegible]

de Consultatione in genere, *vide in disp. nostra Ethica IV. de βυλέυσει.* In omnibus autem rebus, quæ in deliberationem cadunt, benè à sapientibus præcipitur, id non esse faciendum, quod dubites, justum sit, necne.

19. Antequam autem ad alia, quæ ad Senatum pertinēt, progrediamur, videbimus prius, *An Senatus in Republica ita necessarius sit, ut sine illo nulla rectè se habere possit?* Sunt enim qui putant, Rempublicam satis benè consistere posse, licet in illa nullus constituatur Senatus: cum interdũ tanta sit Principis solertia, ut seipso meliorem ac prudentiorem, quem consulere possit, habeat neminem: maximè si suorum æquè ac exterorum fides valde suspecta sit. Exempla adfert *Bodinus pag. 369.* Antigoni Asiæ regis, *ex Plutarcho in Demetrio*, Ludovici Regis XI Francorum, *ex Philippo Comineo*, cujus vestigijs Carolus V. Imperator insistere non dubitavit. Item Cai Julii Cæsaris, *ex Suetonio*, qui rerum geren-

darũ

darum tam occulta consilia capere consueverant, ut prius confectæ res essent, quam consilium cœptum putaretur. Ita res maximas illi bello & pace gesserunt, potentissimorumq; hostium opes, quas nulla vi potuissent, sapientissimis consiljs fregerunt. Quare hostibus terribiles ac metuendi videbantur, quorum exercitus ex improviso sæpius nihil tale suspicantes fuderunt ac prostraverunt. Ita duces ac milites talium principum prudentia freti, ad omnes opportunitates expediti erant ac parati, ut momento jussa Principis exequerentur, perinde ut corporis humani membra apte coagmentata, rationis unius arbitrio ac volũtati, etiamsi ejus consiliorũ participes nõ sint, tamen obsequuntur. *Hæc Bodinus. Addatur Zevecotius in Commentar. ad Cæsarem Sueton. c. 35. pag. mihi 104. 105.*

20. Præterea, cum supra dictum fuerit, Senatui, qua tali, & prout Magistratui opponitur, solam rerum deliberationem

liberationem & cognitionem attribui, adeoq; consilia solum adferre, non male inde quidem argumentari sibi videtur contra necessitatem Senatus, asserendo, inde sequi, illos qui Senatũ in Republica volunt esse necessarium, velle principem & Magistratum suũ esse debere fungos & insipientes. 2. Ab ore Senatus dependere debere Principem, quod 3. non potest non cedere in contemptum Principis, quod ita credatur sibi soli non sufficere, nec sapere, nihilq; de statu Imperii intelligere; nisi quod Senatus cognosceret. Quo ipso tandem 4. impossibile sit, Principis consilia in occulto manere: Quæ enim cùm multis communicanda sunt, occulta haberi non possunt.

21. Horum argumentorum occasione cœptum fuit disputari, *utrum optabilius sit, Princeps bonus, & mali consiliarii; an boni Consiliarij, & malus Princeps?* *Forstnerus ad l. 6. Annal. Tacit. c. 44. n. 6. pag. 449.* se illum sequi dicit, qui procertissima regula tradit, Principem sæpè

sæpè sine amicis benè statuere: Senatum autem sub imprudenti & fatuo Principe nunquam benè consulere posse: nisi unus aliquis ex Senatu sit, in quem translata omnium negotiorum cura, princeps acquiescat. *Lipsius tamen l.3. c.10. n.8.* ait, meliorem esse Rempublicam, & propè tutioré, in qua Princeps malus sit, eâ, in quâ mali Principis ministri, *ex Lamprid in Alexandro c.65.* Ex quo eodem etiam hujus asserti causam & rationem adfert: siquidem unus malus potest à plurimis bonis corrigi, multi autem mali, non possunt ab uno, quantumvis bono, ulla ratione superari. *Bodinus l, c.pag.370.* ad quæstionem, Utrum præstabilius fuerit Principem sapientissimum Reipubl. sive Senatui præesse, quam stupidum & ad imperandum ineptum hominem prudentum Senatorum multitudine abundanté? repsondet, sapientibus neutrum probari, Nam, *inquit*, Si tanta Principis virtus est ac Sapientia, ut alienis con-

filijs carere facilè possit, nihil magis optandum, quam ut rerum gerendarum consilia, quoad ejus fieri poterit, quam maximè occulta sint; quoniam prodita ac patefacta, clarissimas Civitates ac Imperia funditus everterunt. Quamobrem prudentissimi quique Principes ita se comparant, ut quæ minimè omnium fieri cupiunt, ea identidem se jactēt esse facturos. Quid antē à stultio ac stupido principe sperandum est, ut Sapientum cœtus ad consilium arcessere velit, cum sapientiæ argumentùm in principe majus sit nullum, quam sapientum virorum delectum habere, ut eorum consilijs uti frui possit.

22. Nos respondemus ita: Principem quidem debere esse prudentem, ut non opus habeat semper & ubiq; alienis videre oculis, semperq; ab aliorū ore & prudentia dependere, sed proprijs uti possit, cum maximè magna circumspectio requiratur ut plurium sententias inter se conferas, & ex ijs opti-

optimam, velut aurum purum ex ster-
core deligas: nec minoris cautionis est
& moderationis, si ipse non sapias, be-
nè monentibus obsequi posse, *Hesiod.
l. 1.* Prudentiam tamen ejus non ex-
cludere debere consilia Senatus sapi-
entis & boni; sed Senatum necessariò
admittere: hocq; ob multas rationes.
1. Ne sibi soli sapere videatur, atq;
sic odium subditorum suorum incur-
rat, dum reliqui prudentes & cives
boni contemni videantur & negligi.
2. Ne, si aliquando in periculosis e-
ventus consilijs proprijs non respon-
deat, solus culpam ferat, sibiq; hoc
modo periculũ aliquod creet, 3. Quia
is, qui de sua unius sententia omnia
agit, temerarius magis judicatur *à Li-
vio,* quàm sapiens. Hinc Romulus à
manibus Senatorum, quos ipse tamen
creaverat, creditur esse interfectus,
Plutarch. in Romul. Et Cæsar in Sena-
tu trucidatus est, quem nunquam so-
litus erat consulere, *Plutarch. in Cæsar
Bodinus l. c. pag. 372. Vid. Arnisæus in
Doctr.*

Doctr. Polit. l. 1. C. 14. pag. 279. Magis itaq; consulit Princeps rebus suis si cōsilium fortè malè cesserit: non enim ipsi, sed potissimum consiliarijs culpa imputari solet, cum pro affectione erga Principes soleant subditi has voces usurpare: *Principem quidem Virum bonum esse, sed decipi & regi à Consiliarijs. Vid. Tholossanus lib. 24, de Republ. c. 3. n. 3. pag. mihi 863.*

23. Ad argumenta autem in contrarium allata, quæ nullam Senatus necessitatem videbantur evincere, Respondemus, & quidem ad illud, quod interdum tanta Principis solertia sit, ut se ipso meliorem & prudentiorem, quem consulere possit, habeat neminem: hoc accidentale esse, & rarissimum. Ex his autem, quæ forte uno aliquo casu accidere possunt, jura non constituuntur, *l. 4. ff. de LL. & l. 5. d. t.* Nam ad ea potius debet aptari jus, quæ & frequenter, & facilè, quàm quæ perrarò eveniunt. Quod enim semel aut bis existit, præteriri

solet

solet *l. 7. d. t.* Jura namq; constitui oportet in his, quæ ἐπὶ τὸ πλεῖστον ut plurimum accidunt, non quæ ἐκ παραλόγου ex inopinato *l. 3. d. t.* propterea, rarò quæ fiunt, in ijs miraculum est, *Novell. 105. c. 1.* Notum jam est, sapientiæ decus ac splendorem rarissimè inter mortales elucere; rarius autem inter principes, *ajente Bodino l. c. pag. 370.* Unde tam pauci sunt Principes boni, ut eorum nomina uni inscribi annulo possint, *inquit Heiderus in Systhem. Polit. pag. 287.* Si verò tàm suorum, quàm exterorum fides est suspecta, princeps non facilè fidere debet: interim ei incumbet, ut sibi quosdam reddat vel clementiâ, gratiâ, honore & *liberalitate* addictos & fideles, eosdemq; probet prius in levibus quibusdam causis, & eorum fidem exploret, ut post in gravioribus habeat certiores. Nec facilè contingit, ut omnes principem suum naturalem odio habeant, nisi summè tyrannicè imperet: & maximis injuriis ac contumeliis suos affi-

 ciat

ciat, *Vid. Aristoteles 5. Polit. c. 3. & Piccartus in l. c. 5. Polit. pag. 671.*

24. Ad ea, quæ §. 20. sunt adducta, facilis responsio est: & quidem in I. nulla consequentia est: cumprimis cũ nos ipsi requiramus Sapientem principem, propter Senatum Sapientem: cum enim indifferenter in Senatum legendus non sit quilibet, sed adhibendus delectus, quæso quomodo nó in Principe requiretur prudentia? Ad 2. dicimus, tantum abesse, ut inde aliquod incomodũ sequatur, ut inde potius ruina futura sit, si Senatus omnis negligatur. Siquidem qui recta consilia sequi non vult, pereat suâ (ut habet communis sententia) prudentiâ, cum alterius prudentia possit esse salvus. Nam qui spernit consilium, auxilio est indignus, quod Germanus ita effert: Wem nicht zu rathen dem ist nicht zu helffen. Quin imò lethale illius Reipubl. signum habetur, ubi vel Princeps consilium petere negligit, vel idonei Senatores & Consiliarii desunt. Ad 3. dicendum, falsissimum esse minuere

principis dignitatem aut exiſtimationem Senatum, ejus conſilia. Contrarium potius verum eſt, quia tum apud ſubditos, tum apud vicinos, amicos pariter ac hoſtes, principis autoritas & exiſtimatio major eſt, ſi prudenti ſenatu utatur. Ut enim ex ſociis malis dignoſcitur malus, ita ex ſapientibus, ſapiens. *argt. Pſalmi 18. 27.* Et uti perfectio perfectioni addita fit major, ita ſi Rempublicam ſapiens adminiſtrat Princeps, melius adminiſtrabit, accedente ſapientum aliorũ adjumento. Tandem 4. non eſt quod proditionem, aut Secretorum publicationem metuamus à Senatu: hoc enim eſt quod diximus, ipſum quoq; principem ſapientiam decere, ut ſciat eligere Senatores omnibus virtutibus ſplendidos, quas inter virtutes ultima non eſt Taciturnitas.

25. Egregiè huc facit *diſcurſus Trajani Boccalini l. 1. Relatione 90. pag. mihi 262.* Ille inter alios, hominem ex inſula Coo oriundum, & in ſqualidas

raptum tenebras in mediam producit lucem, Apolliniq; tanquam supremo judici reum sistit, quod se vadem præfecti urbis alicujus dictæ Insulæ, à Principe confirmati, sed hominis lubricæ fidei & depeculatoris, dederit, utq; damnum resarciendum ipsi adjudicetur, instat. Factum Apollinem in admirationem rapit, Dominoq; Insulæ dicit: Præfectus, & in officio constitutus homo non ex vade bonus est, sed ex Principis prudenti promotione. *Vid. disput. nostra de Consiliariis Ia, item disp. 10, de Artę χρηματιστικῇ, §. 17. pag. 237. 238.*

26. Ex his satis apparebit Senatus necessitas in rebuspublicis, præprimis si addas hanc quoque rationem, quod negari non possit, quin iis, qui aliis præsunt, & ad clavum Reipubl. sedent, maxima & gravis negotiorum moles incumbat: ideo, ut leviorem sibi reddant, amicos, Senatores sibi adsciscant, necesse est, qui partem curarum in se recipiant, exemplo Mosis *Exod. 18, 21.* Fieri enim nullo modo potest,

eſt, ut unus tot negotiis feliciter expediundis ſufficiat. *Vid Princeps Plinianus, Jacobi à Bruck Angermundt, pag. mihi 10. & 11.*

27. Oſtendimus ita in genere, Senatu opus eſſe, in benè conſtituta Republica, & in ſpecie eodem indigere Principem, ſive Monarcham. Verùm nec reliquas Rerumpubl. ſpecies eodem carere poſſe, aut debere, porrò demonſtrandum eſt. Ut incipiamus à Democratia, ſciendum eſt, plebem, ſive totum populum, ob diffuſam ſuam multitudinem infrenem belluam eſſe, ipſiq; impetum pro conſilio & ratione eſſe: vilis humi ſerpit, & animo prædita plebs eſt nunquam aſſurgente ſublimibus conſiliis, & cogitationum magnitudine: nunquam enim alta ſpirat, ſed ſemper aut ſerviliter ſervit, aut ſuperbè dominatur *teſte Livio l. 34.* Hinc in Democratia, ubi plebs imperat, Senatus conſtitui debet, ex præcepto Platonis *l. 6. de Leg.* ut præcipitantia & furor vulgi, ejus tarditate cō-

temperetur. In quem finem Solon quadringentorum Præconsultorum collegium Athenis instituit, *Plutarch. in Solon.* sine quorum præconsulto ad Concionem nihil referebatur. Unde Thrasybulus & Androtio capitis accusabantur, quod sine senatusconsulto ad populum referrēt. *Plutarch. in Lysandr.* Aristocratiam quod attinet, illa ipsa ex Senatu consistit, ut ita ulteriore probatione opus non sit, in eadem Senatum necessariò requiri.

28. Cum igitur Senatus in omni Republ. tam sit necessarius, quam in corpore ipso mens & ratio, sine qua corpus ipsum non modo sese regere, sed ne momento completè quidem subsistere possit, videndum erit, quomodo in diversis Rerumpubl. speciebus Senatus se habeat. id quod ex *Aristotelis l. 4. Polit. c. 14.* cognoscere poterimus: id quod statim adducamus, si modo prius ostenderimus, etiam in *Republ. Mixta*, Senatu opus esse. Et ne longinqua utamur probatione, so-

lum-

summodo rempublicam Romano-Germanicam contemplabimur, quæ plurimis fatentibus Respubl. Mixta est. Fatentur insuper Interpretes, Senatum Romanorum, hodie repræsẽtare, Electores & reliquos Imperii principes, qui in Comitiis Imperii jus dicendi sententiam habent. *Vid. Oldẽdorp. & Colleg. Argentorat., ad tit. de Senat. n. 5.* In Comitiis illis, quæ olim annua erant, & in urbe Arelatensi perpetuò habebantur, *Goldast. 3. constitut. Imper. part. 1. Item Recess. Imperii de Anno 1512. §. Item* haben wir/und die Stände deß Reichs uns *&c. pag. mihi 102.* Sic Maximilianus, annuos conventus constituendo sedulus fuit, *Recess Imper. de Anno 1495. rubrica:* Handthabung deß friedens: §. Es sollen und wollen auch wir/Churfürsten *&c. pag. 30.* Hodie tamen in Imperio non ante habentur Cæsaris & Ordinum cõventus, quàm si fatum ei aliquod immineat: quod uti à certo tempore nõ pendet, ita nec Comitiis certum terminum constitui convenit, sicuti olim

tempus menſtruum erat conſtitutum, ut ex allegatis Receſſibus apparet. In illis inquã comitiis à ſtatibus Imperii agitur de illis negotiis quæ Imperii noſtri conſtitutionem, conſervationẽ, correctionẽ & defenſionẽ cõcernũt, & illa omnia maturè & accuratè in deliberationẽ vocãtur. *Vid. Betram⁹ de Comitiis, poſition. 2. Item Juſtus Sinold* Schultz *in Jure publ. Vol. 1. diſp. X. theſ. 1. lit. E. pag. 623.* Hinc definiunt comitia in genere, quod ſint Imperatoris & optimatum Imperii omnium, vel certorum quorundam conventus ad aliquid ſciſcendum, decernendumve Reipublicæ cauſa. *Vid. Güntherus in diſp. Inaugurali de comitiis Imperii Argentorati habitâ, Anno 1626. thes. 4.*

29. Videamus jam quomodo Senatus ſe habeat, in diverſis Rerũpubl. ſpeciebus *ex Ariſtotelis l. 4. Polit. c. 14.* ubi dicitur, in omni Civitate neceſſe eſſe, ut aut omnes de omnibus deliberent, vel quidam de omnibus, vel quidam tantum de quibusdam, ſcilicet hi de his, alii de aliis, vel de quibusdã

omnes & de quibusdam quidam. Ex his primũ modum dicit Philosophus esse Democratiæ proprium, ubi omnes de omnibus deliberant. Democratia enim in eo consistit, ut omnes sint æquales, & nemo alteri præferatur. Neminem autem alteri præferre, est nemini officium aliquod denegare in Republica, sed omnes admittere. Si ergo nemo debet alteri præferri, omnes admittendi sunt ad deliberationes publicas, & proinde proprium erit Democratiæ, ut omnes de omnibus deliberent. Hic autem prim⁹ modus iterum diversimodè se habere potest, & 1. quidem, quando populus non convenit confertim, sed distributim: & ita potestas deliberandi est penes Tribus, sive omnes ordines civium. Ubicunq; populus imperat, ibi obtinet divisio in ordines (in die Gilden/oder Zunfften.) Jam alibi non singuli conveniunt, sed tributim quod in Germania plerumq; fit, & hoc modo do revera populus convenit, sed solũ per collegia.
 30. Hæc

30, Hæc omnia ut rectius intelligantur, excurrendum paululum erit in explicationem Comitiorum, sive conventuum, in Veteri Romanorum Politia. In illa vocabantur *Comitia Calata*, ubi calabatur i. e. vocabatur totus populus per cornicem, id est, tubam, seu buccinam. Vox enim καλέω, voco significat. Horum Calatorum comitiorum tria erant genera, nimirum *Tributa*, *Centuriata*, & *Curiata*. In Curiatis, ex triginta Curiis, in quas Romulus populum, tanquam in triginta partes, quas curias vocavit, divisit, suffragia ferebantur: dicebantur autem Curiæ, quod tunc Reipubl. cura per sententias partium earum Romulus expediebat, *l. 2. §. 2. ff de Orig. Jur.* inq; his leges & sententias ferebant viritim *Vid. Zasius in h. l.* In Centuriatis, quæ Servius Tullius VI. Romanorum Rex instituit, suffragia ferebantur ex censu, ætate & ordine, ex singulis centuriis, h. e. per singulas Centurias unus calculum dabat, Erant autem Centu-

riæ

riæ nonaginta duæ, vel juxta quosdã quinque, juxta alios adhuc ſex: aliàs claſſes dictæ. In Tributis ſuffragia ferebãtur ex omnib⁹ regionib⁹ urbis & Tribub⁹. *Vid. Wüntherus in diſput Inaugural. de Comitiis* §. 5. *& Raphaël Volaterran de Magiſtratu pag. mihi 288. item diſp. noſtra Politica de Politia* §. 18. *Arniſæus in Re. electio. Polit. l. 2. c. 5. ſect. 2. n. 6. & ſeqq. pag. mihi 771. & ſeqq.*

31. Licet autem in hoc primo modo non convenerint confertim, ſed tantum per collegia, nihilominus tamen adhuc omnes de omnibus conſultabant, cum deligeretur certus numerus ſic tamen ut nemo excluderetur, ſed alium poſt alium, adeoq; omnes tandem ordo vocaret. Similem conveniendi modum, ait Philoſoph⁹ in multis civitatibus inveniri, quando ſcilicet non populus univerſus, ſed collegia certa Magiſtratuum ex omni populo collecta, de Republ. conſultãt, quale collegiũ fuit Athenis Theſmothetarum. Verba Philoſophi hæc sũt:

Et

Et verò in aliis quoq; Rebuspubl. Magistratuum collegia coacta consultant: Magistratus verò capiunt omnes per vices ex tribubus & partibus omninò minimis Reipublicæ, donec ad omnes sit perventum. Hæc Philosophus: Qui etiam quoad hunc primũ modũ in quo omnes de omnibus reb°, sed per vices, donec ad omnes ordo pervenerit, deliberãt, exceptionẽ aliquã adducit, dum ait, *aliquando etiã hic accidere, ut omnes cives non tantum per vices & collegia, sed confertim quoq; conveniant, necessitate scilicet id exigente, ut quãdo deliberandũ de Legib° ferendis; quia servile videtur hanc potestatem alii permittere; & quando conveniunt ad audienda ea, quæ à Magistratu referuntur ad populũ.* Conveniunt, inquit Philosophus, & de legib° tantùm, & de republ., & ut, quæ à Magistratibus edicta sunt, audiant.

32. Aliter omnes de rebus deliberant, quando omnes quidem ad deliberandum de Republ. confertim conveniunt, interim tamen omnia sibi ad deliberandum non sumunt, sed solùm summa capita, ut jus creandorum Ma-

gistratuum, conditionem legum, bellum & pacem, rationem administrandorum munerum, & ærarii, reliqua permittunt omnia Magistratibus, sorte vel suffragio delectis. Sed hic modus hodie nusquam in Germania obtinet. Siquidem hodie obtinet illud quod dicitur §. 5. *Instit. de Jur. Nat. Gent. & Civil.* Senatus Consultum est, quod Senatus jubet atq; constituit. Nam cum auctus esset populus Romanus in eum modum, ut difficile esset in unum eum convocari legis sanciendæ causa, æquum visum est, Senatum vice populi consulere.

33. Tertius modus est, cum cives præsentes quidem adsunt omnes, quãdo creantur magistratus: item quando rationes redduntur, cum deliberatur de bello, aut pace, cum de fœderibus, de cöeũda vel dirimenda societate, reliqua tradunt Magistratui electo suffragiis tali, qui rebus commissis gerendis sit idoneus. Hic modus cum secundo magnam videtur habere affinitatem; differt tamen, quia in secũ-

do liberũ relictũ eſt magiſtrat⁹ ſortit
vel ſuffragiis creare; hîc ſolũ ſuffragii
deligẽdi sũt. Deinde, quod in ſecũd
magiſtrat⁹ ex quibusvis indiſcrimina
tim ſumi poteſt, hic non niſi idoneu

34. Quartus modus eſt, quando o
mnes de omnibus coëuntes conſultãt
& magiſtratus prorſus nullam hab
poteſtatem ſtatuendi aliquid de qu
vis re, tantùm illis permiſſum eſt πρ
ανακρίνειν, ſive ut aliàs loquitur Philo
ſophus, προβουλεύειν i. e. prius inter ſe
deliberare, de quibus rebus ad unive
ſitatem ſit referendum. Hæc poſtea
vel approbat â Magiſtratu propoſit
vel refutat. *Clariſſ. Conringius* dicit
neq; hanc ſpeciem ullibi in Germani
obtinere. Sciendum hîc eſt, in quibus
dam Rebus publ. Græciæ, Probulos &
Nomophylacas inſtitutos fuiſſe qui e
as rogationes, quæ ad populum feren
dæ eſſent, præjudicio quodam diſce
ptarent, examinarentq;, ne quand
forte populus contrarium quippiam
legibus, aut quod è Republica non eſ
ſet, ſciſcere jubereq; poſſet. *Vid, Guili*

elmus Budæus in annotat. ad Pandect. as ad l. ult. ff. de Senator. Atq; hi sunt modi, quibus omnes solent deliberare vel de omnibus, vel de quibusdam: quod est *Democraticum.*

35. Vidimus quomodo se habeat Senatus in deliberationibus in Democratia. *In Oligarchia* aliter se habet, ibi enim omnes delibrabāt de rebus, hic solùm Quidam. Quando ergò quidā de omnibus deliberant, OBLIGARCHICUM est: nam ibi quidam prærogativam habent propter certam quandam excellentiam: ubi autem excellentia attenditur, ibi fieri non potest ut omnes deliberent. Possunt autem quidā de omnibus deliberare tribus modis: 1. quando illi, qui consultare debent de rebus ad Rempublicam necessariis eliguntur à censu Mediocri. Unde fit ut multi ad deliberationes perveniant, nimirum omnes illi, qui censum illum medicorem possident, ita tamē ut legis præscriptum sequātur. Et hoc accidit in prima specie Oligarchiæ, quam Philosophus describit *4. Polit. c.*

36. 2. Ubi quidam de omnibus deliberant, iterum ex electione & censu, sed censu intento, sive aucto, tantùm ut hoc modo pauciores deliberationum publicarum fiant participes: nihilominus tamen hîc quoq; vis legum salva esse debet: nimirum quia hic requiruntur opes majores, quæ possessores suos solent facere & potentiores, & audaciores, ne reliquā plebē ditiores supprimant, leges vigere debēt.
3. Quando pauci quidem deliberant, de omnibus, ita tamen ut leges negligant & jus deliberandi sibi hæreditarium faciāt, & ex semetipsis, vel suis filiis vacua loca suppleant. Ex quo oritur pessima Oligarchia.

37. Quando verò quidam de quibusdam deliberant; & de quibusdam aliis etiam omnes, videtur modus Aristocraticus esse v. g. deliberent viginti de bello & pace, reliqui verò cives omnes, unà cum his viginti, de legibus ferendis, & rationibus reddendis, si viginti illi vel suffragiis, vel sorte fa-

cti sint, species erit vel Aristocratica, vel Politica, sive Timocratica. Suffragiis enim eligi Aristocraticum est; sorte, Timocraticum. Consideratur namq; hic Virtus quædam, atq; ex virtute certa, nonnulli eliguntur & certis rebus præficiuntur, de quibus deliberent. Ad cæterarum verò rerum, in quibus virtus illa non curatur, deliberationes omnes admittuntur Est igitur hic modus Aristocraticus. Nam Aristocratia, vulgò scilicet ita dicta, in una aut altera virtute cõsistit. Quod si verò quidam de his deliberant, quidam de aliis, v. g. in bello & pace exercitati, de bello & pace, & fœderibus; JCti verò de legibus, earumq; interpretatione: Ille modus partim Politicus est, partim Aristocraticus: his enim formis ille modus deliberandi convenit. Et ita se habet Senatus in diversis Rerumpubl. speciebus. *Videantur quædam quæ huc faciunt in disp. nostra de Oligarchia* §. 16. *& seqq.*

38, Quo-

38. Quoniam audivimus non in omni Republica omnes de omnibus deliberare & consultare, sed sæpè solum Quosdã v.g. in Monarchia, & Aristocratia ac Oligarchia: ut sciamus quibus jus illud dicendi Sententiam in Senatu competat, & indifferenter non confluant, necesse est ut *electio* instituatur, per quam electionem his jus competat sententiam dicendi, & in Senatum veniendi, non illis. Quam Lectionem, sive electionem ut intelligamus quomodo se apud Romanos habuerit, ex Origine Senatus conspici poterit. Primum itaq; Senatores cõstituti sunt à Romulo, quod *Livius l. 1. c. 8.* ita describit: *Quum jam virium haud pœniteret, consilium deinde viribus parat, centum creat Senatores, sive quia is numerus satis erat; sive quia soli centum erant, qui creari Patres possent.* Patres certè ab honore, patriciiq; progenies eorum appellari. *Dionysius Halnicarnasseus l. 2. pag. mihi 85. 86.* paulò prolixius hoc describit, quando inquit: *Romulus, post-*

quam hæc in decentem ordinem redegit, cõfestim decrevit Senatores creare, ut essent quibus cum administraret Rempublicam; centumq́; viros, ex ordine patricio, allegit, hac ratione. Ex omnibus unum ipse declaravit præcipuum, cui rerum urbanarum regimen committeret, quoties ipse foràs duceret exercitum. Præterea tribum unamquamq́; jussit tres viros seligere, qui per ætatem maximè saperent, & genere præcellerent. post hos novem mandavit rursum singulis Curiis ut è patriciis ternos eligerent maximè idoneos: adjectisq́; ad illos novem quos tribus legerant, his nonaginta, qui curiarum suffragiis promoti erant & his omnibus præfecto duce, quem ipse secreverat, centenarium explevit Senatorum numerũ. Hoc consistorium, si Græcè interpretari velis, significat γερουσίαν i. e. Senatum: atq́; ita usq́; ad præsens tempus à Romanis vocatur. Utrum autem propter ætatem, an propter virtutem huic consessui nomen sit inditum, non possum certò dicere. prisci certè viros ætate ac virtute præstantes, senum appellatione honorabant. Qui verò censerentur in

hoc

hoc concilio, Patres conscripti nominati sint, & sic vocantur nunc quoq;. Hæc Halicarnasseus. *Addatur Plutarchus in Romulo pag. mihi 16.*

39. 2. Electi etiam sunt Senatores, confecto bello Sabino, à Tatio, quem in regni collegam Romulus receperat Ita autem loquitur *Halicarnass. l. c. pag. 111:* Jam ordinatis rebus, visum est regibus, quando turbæ multitudine magnoperè crevisset civitas, duplicare Patriciorum numerum, æquali numero è novis incolis ad priores familias illustres adlecto, quos patricios vocarunt. atq; ita ex his centum viros curiarum suffragiis electos ad veterem Senatorum numerum adscripserunt. 3. Tarquinius Priscus, statim ut principatum accepit, ad conciliandum sibi plebis favorem, sicut à prioribus regibus factum erat, hâc beneficentiâ usus dicitur; selectos ex omni plebejorum numero viros centum, quibus bellicæ virtutis, aut civilis prudentiæ testimonium ab omnibus perhiberetur,

tur, Patricios fecit, & in Senatorum numerum cooptavit: ac tum primum Roma trecentos habuit Senatores, qui ducenti ante fuerant. *Halicarnass. l. 3. pag. 199.* 4. Ejecto Tarquinio, & Republ. mutatâ L. Junius Brutus, & P. Valerius Poblicola, præcipuos ex plebe allegarunt in patriciorum ordinem, & ex his senatum suppleverunt ad trecentorum numerum. *Halicar. l. 5 pag. 287.* Nam Tarquinius superbus Patriciorum ordinem ad paucos redegerat, & ex magnis fecerat humiles: & ex ditissimis pauperes, *dicente eodem l. 4. pag. 272. 273.*

40. 5. Longo tempore post à C. Graccho Tribuno plebis, allectis ex equestri ordine trecentis, sexcenti Senatores lege primum facti sunt. *Vid. Florus in Epitome Livii 60. pag. mihi 629. Plutar. in Gracchis pag. mihi 310.* 6. Facta etiam lectio Senatus est, *teste Appiano l. 1. bellorum civilium,* L. Cornelio Sulla, Quincto Pompejo Ruffo COSS. Ita enim scribit: eos consules in Sena-

tum,

tum, tum maximè propter infrequentiam contemnendum, trecentos ex optimatibus legisse. Hanc tamen lectionem, non à Consulibus, sed à Cęsoribus, qui tum fuerunt, L. Julio Cæsare & P. Licinio Crasso, factam fuisse, *Sigonius l. 2. de Antiquo Jure Civium, c. 2.* opinatur.

41. In hâc Senatorum lectione, ratio fuit habita, *Generis, Ordinis, Census, Ætatis & Magistratus. Generis* quidem, ut ex iis familiis legerentur, quibus Senatus patebat. Patuit autem primum Patriciis: post etiam plebeis. De patriciis supra à nobis multa loca adducta sunt. De Plebeis §. *39.* adduximus *Halicarnass. l. 5. pag. 287.* ex quo loco hoc quoq; innotescit, quod illi plebei, qui in Senatum legi debebant, prius patricii effecti sint, & tum demum in Senatum cooptati. Et hoc modo cum plebe Senatus communicatus fuit. *Ordinis* ratio in eo fuit habita, ut cum in Senatum aliqui legendi essent, maximè legerentur ex Equestri ordine,

qui proximus dignitate erat. *Hinc Liv. l. 42. c. 61.* Ordinem Equestrem Senatus Seminarium vocat: verba ita habent: Præjudicatum eventum belli habetis: meliorem partem hostium, æquitatum Romanum, quo invictos se esse gloriabantur, fudistis. Equites enim illis principes juventutis, equites Seminarium Senatus: inde lectos in Patrum numerum consules, inde imperatores creant. Hunc Equestrem ordinem, gradum ad Senatorium quoq; dixit Alexander Severus, *teste Ælio Lampridio. vid. Gruter. in Liv. pag. mihi 107.* Et hi, qui ob inopiam ex equestri ordine in Senatorium numerum assumti sunt, adlecti dicebantur, prout Festus adfirmat.

42. *Census* ratio habebatur quoq; in legendis Senatoribus, ne splendor amplissimi ordinis rei familiaris angustiis obscuretur. *Vid. Draco de Patriciis pag. 300. n. 18.* Notum enim est, quæ mala soleant pullulare ex δωροφαγία,

γίας, quæ oriri communiter ſolet vel ex paupertate, vel ex avaritia. Senator namq; avaritiæ deditus, & lucro inhians, prævertit juſtitiam: unde altera pars, quæ ad dandum emortuas habet manus, causâ cadit, juxta illud *Horat. l. 2. od. 2.*

Male verum examinat omnis
Corruptus Senator.
Deviat à vero corruptus munere Judex
Falcidiumq; facit impia gaza manum.

Hinc *Ariſtoteles 2. Polit. c. 9* ait, quosdã in illa fuiſſe opinione, Magiſtratus deſignandos eſſe, non virtutis tantum, ſed divitiarum quoq; habita ratione: quia fieri nequeat, ut egens benè præſit, & otium agat. Ex qua cauſa olim nemo lubens magiſtratum in ſe recipiebat: poſtquam verò quæſtui habitus eſt, amplius nemo abſtinere voluit. Addatur *Ariſtoteles l. 2. Polit. c. 9. (aliàs XI.) Item l. 5 Polit. c. 8.* Unde hodie adhuc in aliquibus civitatibus in numerum Senatorum non legitur, qui vel extrema laborat paupertate,

 vel

vel ære alieno nimis gravatus vivit, ne spe lucri inescatus judicia corrumpat, & rectum in iniquum commutet.

43. Ex hoc censu Senatores legebantur à Censoribus, à quibus etiam interdum Senatu movebantur. Censoris enim officium erat, in Senatum allegere, Senatus principem describere, censum agere, lustrum condere, equos adimere. Quos autem putabãt parum dignos, senatu amovere, ut fecisse fertur *à Livio l. 14. in Epitom.* C. Fabricius, qui censor, P. Cornelium Rufinum consularem, patricium virum senatu movit, quod decem pondo argenti facti, pro convivio apposuisset. Marcus autem Cato censor C. Flamminium, Titi Flamminii fratrem senatu ejecit, quod exhortatus à scorto, ut aliquem ex iis, qui in vinculis erant, (obtinebat enim Proconsulari imperio Galliam) securi percuteret, obtemperavit. Præterea *Liv. l. 23. c. 23.* de hac re ita loquitur: *Dictatorem, qui censor ante fuisset, vetustissimusq́ ex eis qui vixerent*

verent censoriis esset, creari placuit, qui Senatum legeret: acciriq; C. Terentium consulem ad dictatorem dicendum jusserunt. qui cum ex Apulia, relicto ibi præsidio, magnis itineribus Romam redisset, nocte proxima, ut mos erat, M. Fabium Buteonem ex S. C. sine Magistro Equitum dictatorem in sex menses dixit. Is; ubi cum lictoribus in Rostra adscendit, neq; duos dictatores tempore uno, quod nunquam antea factum esset, probare se dixit: neq; dictatorem se sine magistro equitum: nec censoriam vim permissam uni & eidem iterum: nec dictatorii nisi rei gerendæ causa creato, in sex menses datum imperium. quæ immoderata fors, tempus ac necessitas fecerint, iis se modum impositurum. nam neq; Senatu quenquam moturum ex iis, quos C. Flamminius, L. Æmilius cẽsores in Senatum legissent, transcribi tantum recitariq; eos jussurum ne penes unum hominem judicium arbitriumq; de fama ac moribus Senatoris fuerit: & ita in demortuorum locum sublecturum, ut ordo ordini, non homo homini prælatus videretur. Hæc Livius, Ubi notandum, Senatus legen-

gendi autoritatem, exactis regibus, penes consules fuisse. Deinde hoc munus & officium ad censores delatum est, qui quinto quoquo anno, & eos, quos tanto honore dignos esse judicarent, in Senatum admitterent, & eos, qui aliquid offendissent, è Senatu rejicerent. Interdum tamẽ etiam Dictatorum & Triumviros legendi Senatus gratia creatos legimus, prout annotat *Majoragius c. 14. de Senatu Romano.*

44. Quod autem ex censu Senatores legebantur, testatur *Senec. l. 2. Declamation.* quando ait: Senatorum gradum census ascendere facit. Et *Plin. l. 14. in Prolog.* Posteris *inquit,* laxitas mundi, & rerum amplitudo, dãno fuit. Postquam Senator censu legi cæptus, judex fieri censu, magistratum, ducemq; nihil magis exornare, quam census, pessum iére vitæ precia &c. Et *Senec. l. proximè citato.* Census Romanum Equitem â plebe discernit. Census in castris ordinem promovet. Censu in foro judex legitur. Profe-

rũnt

runt autem hæc deplorandi animo perversam legendi Senatorum consuetudinem: nam olim Senatores à censoribus legebantur ex ætate, & rerum usu, ac prudentia. Census autem ex quo lecti sunt, duplex quàm equestris erat, atq; etiam sub Augusto triplex: Nam Augustus, *teste Sueton, in August, c. 41*. censum Senatorium ampliavit, ac pro octingentorum milliũ summa duodecies sestertium taxavit, supplevitq; non habentibus. Equestris enim census erat quadringẽtorum millium Sestertium; Senatorius verò duplicatus octingentorum, scilicet millium, quem triplicavit Augustus, & duodecies Sestertium effecit. Sciendum præterea, primum eos demum Senatores fuisse, qui à Censoribus lecti in Senatum essent, ut de summa Reipubl. sententiam rogati loco & modo dicerent. Fuerunt enim & alii, qui, quamvis à censoribus lecti non fuissent tamen pro jure Magistratus, quem aut tùm gerebant, aut ante gesse-

gesserant, sententiæ in Senatu dicendæ jus habeant. *Gellius hac de re l. 3. c. 18.* ita loquitur: Videtur, *inquit*, eos significare, qui nondum à COSS. in Senatum lecti, senatores quidem non erant: sed quia honoribus populi usi quidem erant, in Senatum veniebant, & sentētiæ jus habebant: nā & curulibus magistratibus functi, qui nondum à Censoribus in Senatum lecti erant, Senatores non erant. Et quia in postremis scripti erant, non rogabantur sententias: sed quas principes dixerát, in eas discedebant. Hoc significabat edictum, quo nunc quoq; COSS. cum Senatores in Curiam vocant, servandæ consuetudinis causa translatatitio utuntur, Senatores, quibus in Senatu sententiam dicere licet. *Hæc Gellius Vid. Budæus in Pandect. ad l. ult. de Senator. pag. mihi 79.*

45. Ex hactenus dictis, puto aliquo modo colligi posse *differentiam Senatoris & Consiliarii.* Siquidem omnis quidem Senator Consiliarius est, sed non

non omnis Consiliarius statim quoq; Senator est. quandoquidem ad Senatorem peculiariter requirebatur *Censorum lectio, & in numerum Senatorum receptio* nec sufficiebat jus dicendæ sententiæ, & in Senatum veniendi licentia: quia aliqui venire poterant in Senatum, & dicere quoq; sententiam, qui nisi ad hoc lecti quoque essent à Censoribus, Senatores tamen non erant, uti jam ostendimus *supra* §.*9*. Sic hodie quoq;, nisi quis in certis Rebuspubl. expreßè legatur in numerum Senatorum, licet assumatur in numerũ consiliariorũ, ita illi jus detur in Senatum veniendi, & ibidem sententiam dicat, Senator tamen propriè & strictè non erit. *Lectio itaq; in Senatum videtur ratio formalis & differentia constituens esse Senatoris*, officium verò, deliberare de iis, quæ ad administrationem Reipublice pertinent, & sententiam dicere.

46. In legendo Senatore non penitus nulla habita fuit ratio *Ætatis ex Gelli-* [illegible] dicit, Præ-

fectum Urbis, ea ætate factum, quæ non esset Senatoria. Senibus olim cura Reipublicæ demandabatur, *unde. l, 5. ff. de Jure immunitatis* dicitur: Semper in civitate nostra senectus venerabilis fuit. namq; majores nostri pene eundem honorem senibus, quem magistratibus tribuebant. Circa munera quoq; municipalia subeunda idem honor senectuti tributus est. In *l. 8. ff. de Munerib. & Honorib.* videtur ætas determinari, quando dicitur: Ad Rempubl. administradam ante vicesimum quintum annũ, vel ad munera, quæ non patrimonii sunt, vel honores, admitti minores non oportet, Deniq; nec Decuriones creantur, vel creati suffragium in curia ferunt. *Unde Sallust. in Catilin. c. 6.* ait: à Romanis delectas esse, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientiâ validum erat, iiq; Reipublicæ consultabant: hi vel ætate, vel curæ similitudine Patres appellabantur.

47. Sed nec *ratio Magistratus* penitus negligebatur, id quod supra quoq;

innuimus §. 8. Nam, ut *Sigonius ait l. 2. de Antiquo jure Civium Romanor. c. 2.* illi maximè in Senatum legi consueverunt, qui Magistratus ceperunt. Et *Rosinus l. 7. Antiquit. Romanar. c. 5.* affirmat, Senatorem legi ex ordine, nisi qui Magistratum gessisset, non fuisse solitum. Unde *Cic.* sanxit in Legib. suis *l. 3. de LL.* E Magistratibus Senatum esse oportere. *Grimalius in tract. de Optimo Senatore l 1. in fin.* subiicit hujus rei rationem: Cognoscendum, *inquit*, an Magistratum aliquem ante gessisset, & quam in eo rectè administrando operam, fidem, prudentiam, diligentiam Reipubl. præstitisset. Ex Magistratu enim aliquo primum gesto, Senator eligendus est, quod & Romæ fieri solebat, nam magistratus Patrum erat Seminarium. *Hæc Grimalius* Ubi tamen notandum, non statim ac aliquis magistratum aliquē gessisset, & jus dicendi sententiam haberet, cũ quoq; actutum Senatorem fuisse: opus enim fuit lectione Censoris, usq;

E adeò

qui proximus dignitate erat. *Hinc Liv. l. 42, c. 61.* Ordinem Equeſtrem Senatus Seminarium vocat: verba ita habent: Præjudicatum eventum belli habetis: meliorem partem hoſtium, æquitatum Romanum, quo invictos ſe eſſe gloriabantur, fudiſtis. Equites enim illis principes juventutis, equites Seminarium Senatus: inde lectos in Patrum numerum conſules, inde imperatores creant. Hunc Equeſtrem ordinem, gradum ad Senatorium quoq; dixit Alexander Severus, *teſte Ælio Lampridio. vid. Gruter. in Liv. pag. mihi 107.* Et hi, qui ob inopiam ex equeſtri ordine in Senatorium numerum aſſumti ſunt, adlecti dicebantur, prout Feſtus adfirmat.

42. *Cenſus* ratio habebatur quoq; in legendis Senatoribus, ne ſplendor ampliſſimi ordinis rei familiaris anguſtiis obſcuretur. *Vid. Draco de Patriciis pag. 300. n. 18.* Notum enim eſt, quæ mala ſoleant pullulare ex δωροφαγία,

γία, quæ oriri communiter ſolet vel ex paupertate, vel ex avaritia. Senator namq; avaritiæ deditus, & lucro inhians, prævertit juſtitiam: unde altera pars, quæ ad dandum emortuas* habet manus, causâ cadit, juxta illud *Horat. l. 2. od. 2.*

Male verum examinat omnis
Corruptus Senator.

Deviat à verò corruptus munere Judex
Falcidiumq; facit impia gaza manum.

Hinc *Ariſtoteles 2. Polit. c. 9* ait, quosdã in illa fuiſſe opinione, Magiſtratus deſignandos eſſe, non virtutis tantum, ſed divitiarum quoq; habita ratione: quia fieri nequeat, ut egens benè præſit, & otium agat. Ex qua cauſa olim nemo lubens magiſtratum in ſe recipiebat: poſtquam verò quæſtui habitus eſt, amplius nemo abſtinere voluit. Addatur *Ariſtoteles l. 2. Polit. c. 9. (aliàs XI.) Item l. 5. Polit. c. 8.* Unde hodie adhuc in aliquibus civitatibus in numerum Senatorum non legitur, qui vel extrema laborat paupertate,

 vel

vel ære alieno nimis gravatus vivit, ne ſpe lucri ineſcatus judicia corrumpat, & rectum in iniquum commutet.

43. Ex hoc cenſu Senatores legebantur à Cenſoribus, à quibus etiam interdum Senatu movebantur. Cenſoris enim officium erat, in Senatum allegere, Senatus principem deſcribere, cenſum agere, luſtrum condere, equos adimere. Quos autem putabāt parum dignos, ſenatu amovere, ut feciſſe fertur *à Livio l. 14. in Epitom.* C. Fabricius, qui cenſor, P. Cornelium Rufinum conſularem, patricium virum ſenatu movit, quod decem pondo argenti facti, pro convivio appoſuiſſet. Marcus autem Cato cenſor C. Flamminium, Titi Flamminii fratrem ſenatu ejecit, quod exhortatus à ſcorto, ut aliquem ex iis, qui in vinculis erant, (obtinebat enim Proconſulari imperio Galliam) ſecuri percuteret, obtemperavit. Præterea *Liv. l. 23. c. 23.* de hac re ita loquitur: *Dictatorem, qui cenſor ante fuiſſet, vetuſtiſſimusq; ex eis qui viverent*

verent censoriis esset, creari placuit, qui Senatum legeret; acciriq́; C. Terentium consulem ad dictatorem dicendum jusserunt. qui cum ex Apulia, relicto ibi præsidio, magnis itineribus Romam redisset, nocte proxima, ut mos erat, M. Fabium Buteonem ex S. C. sine Magistro Equitum dictatorem in sex menses dixit. Is; ubi cum lictoribus in Rostra adscendit, neq́; duos dictatores tempore uno, quod nunquam antea factum esset, probare se dixit: neq́; dictatorem se sine magistro equitum: nec censoriam vim permissam uni & eidem iterum: nec dictatorii nisi rei gerendæ causa creato, in sex menses datum imperium. quæ immoderata fors, tempus ac necessitas fecerint, iis se modum impositurum. nam neq́; Senatu quenquam moturum ex iis, quos C. Flamminius, L. Æmilius cẽsores in Senatum legissent, transcribi tantum recitariq́; eos jussurum ne penes unum hominem judicium arbitriumq́; de fama ac moribus Senatoris fuerit: & ita in demortuorum locum sublecturum, ut ordo ordini, non homo homini prælatus videretur. Hæc Livius, Ubi notandum, Senatus le-

gendi autoritatem, exactis regibus, penes consules fuisse. Deinde hoc munus & officium ad censores delatum est, qui quinto quoquo anno, & eos, quos tanto honore dignos esse judicarent, in Senatum admitterent, & eos, qui aliquid offendissent, è Senatu rejicerent. Interdum tamē etiam Dictatorum & Triumviros legendi Senatus gratia creatos legimus, prout annotat *Majoragius c. 14. de Senatu Romano*.

44. Quod autem ex censu Senatores legebantur, testatur *Senec. l. 2. Declamation*, quando ait: Senatorum gradum census ascendere facit. Et *Plin. l. 14. in Prolog.* Posteris *inquit*, laxitas mundi, & rerum amplitudo, dāno fuit. Postquam Senator censu legi cæptus, judex fieri censu, magistratum, ducemq; nihil magis exornare quam census, pessum iére vitæ precia &c. Et *Senec. l. proximè citato*. Census Romanum Equitem â plebe discernit Census in castris ordinem promovet. Censu in foro judex legitur. Profe-

rant

runt autem hæc deplorandi animo perversam legendi Senatorum consuetudinem: nam olim Senatores à censoribus legebantur ex ætate, & rerum usu, ac prudentia. Census autem ex quo lecti sunt, duplex quàm equestris erat, atq; etiam sub Augusto triplex: Nam Augustus, *teste Sueton. in August. c. 41.* censum Senatorium ampliavit, ac pro octingentorum milliũ summa duodecies sestertium taxavit, supplevitq; non habentibus. Equestris enim census erat quadringétorum millium Sestertium: Senatorius verò duplicatus octingentorum, scilicet millium, quem triplicavit Augustus, & duodecies Sestertium effecit. Sciendum præterea, primum eos demum Senatores fuisse, qui à Censoribus lecti in Senatum essent, ut de summa Reipubl. sententiam rogati loco & modo dicerent. Fuerunt enim & alii, qui, quamvis à censoribus lecti non fuissent tamen pro jure Magistratus, quem aut tùm gerebant, aut ante gesse-

gesserant, sententiæ in Senatu dicendæ jus habeant. *Gellius hac de re l. 3. c. 18.* ita loquitur: Videtur, *inquit*, eos significare, qui nondum à COSS. in Senatum lecti, senatores quidem non erant: sed quia honoribus populi usi quidem erant, in Senatum veniebant, & sentētiæ jus habebant: nā & curulibus magistratibus functi, qui nondum à Censoribus in Senatum lecti erant, Senatores non erant. Et quia in postremis scripti erant, non rogabantur sententias: sed quas principes dixerāt, in eas discedebant. Hoc significabat edictum, quo nunc quoq; COSS. cum Senatores in Curiam vocant, servandæ consuetudinis causa translatatitio utuntur, Senatores, quibus in Senatu sententiam dicere licet. *Hæc Gellius Vid. Budæus in Pandect. ad l. ult. de Senator. pag. mihi 79.*

45. Ex hactenus dictis, puto aliquo modo colligi posse *differentiam Senatoris & Consiliarii.* Siquidem omnis quidem Senator Consiliarius est, sed non

non omnis Consiliarius statim quoq; Senator est. quandoquidem ad Senatorem peculiariter requirebatur *Censorum lectio, & in numerum Senatorum receptio* nec sufficiebat jus dicendæ sententiæ, & in Senatum veniendi licentia: quia aliqui venire poterant in Senatum, & dicere quoq; sententiam, qui nisi ad hoc lecti quoque essent à Censoribus, Senatores tamen non erant, uti jam ostendimus *supra* §.*9*. Sic hodie quoq;, nisi quis in certis Rebuspubl. expresse legatur in numerum Senatorum, licet assumatur in numerũ consiliariorũ, ita illi jus detur in Senatum veniendi, & ibidem sententiam dicat, Senator tamen propriè & strictè non erit. *Lectio itaq; in Senatum videtur ratio formalis & differentia constituens esse Senatoris*, officium verò, deliberare de iis, quæ ad administrationem Reipublice pertinent, & sententiam dicere.

46. In legendo Senatore non penitus nulla habita fuit ratio *Ætatis ex Gell*[illegible] dicit, Præ-

innuimus §. 8. Nam, ut *Sigonius ait l. 2. de Antiquo jure Civium Romanor. c. 2.* illi maximè in Senatum legi consueverunt, qui Magistratus ceperunt. Et *Rosinus l. 7. Antiquit. Romanar. c. 5.* affirmat, Senatorem legi ex ordine, nisi qui Magistratum gessisset, non fuisse solitum. Unde *Cic.* sanxit in Legib. suis *l. 3. de LL.* E Magistratibus Senatum esse oportere. *Grimalius in tract. de Optimo Senatore l 1. in fin.* subiicit hujus rei rationem: Cognoscendum, *inquit*, an Magistratum aliquem ante gessisset, & quam in eo rectè administrando operam, fidem, prudentiam, diligentiam Reipubl. præstitisset. Ex Magistratu enim aliquo primum gesto, Senator eligendus est, quod & Romæ fieri solebat, nam magistratus Patrum erat Seminarium. *Hæc Grimalius* Ubi tamen notandum, non statim ac aliquis magistratum aliquē gessisset, & jus dicendi sententiam haberet, cū quoq; actutum Senatorem fuisse: opus enim fuit lectione Censoris, usq;
 adeò

adeò, ut ne qui magiſtratus quidem geſſiſſent, niſi à Cenſoribus lecti eſsét, Senatores eſſe non poſſunt. *Vid. ſupra* §. 45. Quid quod *Gellius l. 3. c. 18.* ex Varrone docet, etiam Curulibus magiſtratibus functos, ſi nondum à Cenſoribus in Senatum lecti eſſent, Senatores non eſſe.

48. Senatores itaq; ſtrictè & propriè dicti ita in ordinem à Cenſoribus debebant legi, *Ordinariè.* Appii verò Claudii cæci Cenſoris, qui Libertinorum filios legit, & Fabii Buteonis Dictatoris ſenatus legendi cauſa dicti, lectiones fuerunt extraordinariæ. *Vid.* §. *43. in fin.* In hac autem lectione, quæ à Cenſoribus fiebat, qui primo loco recitabatur, *Princeps Senatus* dicebatur & nemini honor hic, niſi Conſulari, & Cenſorio tribuebatur. Qui ſemel talem Principatum conſequebatur, is per omnem ſuam vitam eundem retinebat, etiam apud alios cenſores, nec niſi mortuo alius Princeps Senatus declarabatur,

49. Hic Senatus princeps aliquando etiam primum ſententiam dicebat: cujus occaſione ratio votandi in Senatu, à nobis paulò pluribus erit explicanda. Illam initio verbis *Andreæ Dominici Flocci, Feneſtellæ falsò crediti*, exprimam *l. 2. de Poteſtatib. Romanor. c. 1. pag. mihi 180.* Aliquando eum, *inquit*, primò rogare mos fuit, qui Princeps in Senatu à Cenſoribus poſitus fuerat; nonnunquam verò, ut hi prius rogarentur, qui Conſules deſignati eſſent, inſtitutum eſt. *Cic.* verò *in Catone Majore* ſcribit, tantum aliquando Senectuti honoris tributum, quod, ut quisq; natu grandior eſſet, ita prior in Senatu ſententiam rogaretur. Uſu tandem introductum eſſe dicitur, ut quem Conſul ipſe rogaſſet, is prior ex ſententia verba faceret, alium tamen, quàm conſularem virum rogari fas fuiſſe, negant. Ex qua tamen conſuetudine C Jul. Cæſar in eo conſulatu, quẽ geſſit cũ M. Bibulo, hos duntaxat viros extra ordinem rogaſſe dicitur,

M. Crassum, Cn. Pompejum, & M. Catonem: Post M. Crassum, Cn. Pompejum, ubi filiam sibi in matrimonio collocavit, rogare primum cœpit. Cũ verò M. Catonem rogaret, atq; id, de quo consulebatur, è Republ. minus fore duceret, longioreq; proinde oratione uteretur, qua omne fermè tempus, quod est habendo Senatui, tereret: Cæsar viatorem vocavit, Marcũq; Catonem, quoniam finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem trahi jussit. Catonem, cum imperio pareret, Senatus consurrexit, & ad carcerem prosequebantur. Cujus rei quasi invidiâ motus Cæsar, destitit, & mitti Catonem jussit. *Hæc Floccus.* quæ desumpta videntur ex *Agellii l. 4. Noctium Atticar. c. 10. Vid. Budæus in Pandect. ad l. de Senatoribus ult. pag. mihi 81.* Item *Philippus Caroli in Agelli locum l. 4. c. 10. pag. 141.* qui totam rem sequẽtibus ex Gellio explicat: Antequam Comitia habentur de novis magistratibus designandis, Consul primo loco senten-

sententiam rogabat eum, qui à Censoribus primus in Senatum lectus erat quemq; Principem Senatus vocabant. Ubi verò in Comitiis Consules designati essent, hisce jus primæ sententiæ competebat. *Cicero Philippica Quinta, pag. mihi 876. lit. F.* Qui ordo, inquit, in sententiis rogandis servari solet, eundem tenebo in Viris fortibus honorandis. A Bruto igitur Consule designato more majorum exordium capiamus. *Hæc ille.* Post hunc rogabantur quiq; Patres secundum prærogativam dignitatis, Consularis ante Prætorium, Prætorius ante Ædilitium, Ædilitius ante Tribunitium, quemadmodum ex *Sallustio* patet *in Catilin. c. 50.* Quem ordinem rogandarum sententiarum Consul Calend. Januariis tenuisset, eundem toto anno usurpabat. *Sueton in Cæsare c. 21.*

50. Hic duo adhuc notanda sunt, 1 est: Senatores potestatem habuisse non ea de re modò, quâ de relatum erat à Consule, verba faciendi, sed & alia

alia, de quacunq; vellent, *teste quoq; Tacito l. 13. Annal. c. 49. n. 2. item 2. Annal. c. 38. n. 2. item 3. Annal. c. 34. n. 1.* Hoc fecit Cato prout §. præcedente dictum eo scilicet fine, ut fieri non posset eadem re *S*Ctum, quam ipse improbabat, si diem alia de re dicendo eximeret. Nam *S*ol occasus suprema tempestas erat ex lege decemvirali. Itaq; si quis ad usq; *S*olis occasum orationem produxisset, perscribi non poterat *S*Ctum. Hoc *Cicero* uberius explicat *l. 3. de legib. pag. mihi 460. lit. D. alias circa fin. libri*: *S*enatori jussa tria sunt, *ut adsit*; nam gravitatem res habet, cum frequens ordo est; *ut loco dicat*: i. e. rogat⁹; *ut modo*, ne sit infinitus. Nam brevitas non modo *S*enatoris, sed etiam Oratoris magna laus est in *S*ententia. nec est unquam longa oratione utendum, nisi ubi spectante Senatu, quod fit ambitiosè sæpissimè, nullo magistratu adjuvante, tolli diem utile est: aut cum tanta causa est, ut opus sit Oratoris copiâ, vel ad hortandum, vel ad do-

cendum. quorum generum in utroq; magnus noster Cato est. Illud quod Cicero de tollenda die dixit, *id Budæus pag. 83.* ita explicat: Cicero ad illud XII. Tabb. respiciens: Quæ cum Patribus agentur, modica sunto: Senatori modicè dicendum ait, nisi fortè è Republ. esse putarit, ut longiore oratione utatur. Quod tum demum erit, cum res in Senatu decernenda, orationis copia aut suadentis aut docentis indiget: aut cum ita tempus tulerit, ut mora decernēdæ rei quærēda sit: id quod tum usu venit, cum perniciosæ alicui relationi nullus intercessor magistratus impræsentiarum inveniri potest. Tunc enim tolli diem dicendo necesse est, quod eximi diem frequentius dicitur.

51. Alterum est: Multis adhuc in Rebuspubl. consuetudinem vigere, ut Consul reliquos Senatores roget, & suffragia colligat. v. g. Norimbergæ tredecim sunt Consules & Scabini, seniores; totidemq; Juniores. Alte und

Junge Burgermeister: *S*eniores in senatu votis colligendis vacant: Juniores verò, jura civibus, & nonnunquam certis casibus, etiam peregrinis reddunt; siq; talia negotia incidant, quæ *S*enatus autoritate decidi æquum putant, Patribus ea proponunt, eorumq; jussa fideliter exequuntur. *Videatur Parentatio Casparis Balthasaris Baumgartneri, Patr. Norimb. Balthasaro Pæmero Altdorphi, Anno 1590. habita.* *S*ingulis autem mensibus alius atq; alius, tàm seniorũ, quàm juniorum consul eligitur. *Vid. Limnæus l. 7. Jur. Publ. c. 35. n. 9.*

52. An verò vota sint exigenda, & sentẽtiæ rogandæ omnium primò *à Junioribus*, an *à Senioribus*, quæstio elegãs est. Octavius Augustus, apud *Sueton. in August. c. 35.* sententias de majori negotio, non more atq; ordine, sed prout libuisset perrogabat: ut perinde quisq; animum intenderet, ac si censendum magis, quàm assentiendum esset. Quo ipso profectò multò melior fuit *Xerxe*, qui in consultatione de

susci-

suscipiendo bello Græciæ inferendo, convocavit quidem Asiæ Principes, sed tamen comparentes importunâ autoritate increpavit, dicens: Ne viderer meo tantùm usus esse consilio, vos contraxi: Cæterùm mementote, parendum magis vobis, quàm suadendum *Val. Maxim. l. 9. c. 5.* In multis locis votorum initium faciunt Seniores, quod majoris autoritatis sint ac prudentiæ, habeantq; experientiam, indeq; Juniores super re proposita instruere possint. In quibusdam verò Curiis juniores ante senes rogantur, ut in explicandis sententiis liberiores sint, qui recedere à Seniorum opinionibus propter autoritatem non auderent. Sic moris erat in Republ. Romana, dicendæ in Senatu sententiæ initium fieri à COSS. & iis, qui alios dignitate anteibant, ut supra *ex Gellio l. 4. c. 10.* audivimus; quod tamen postea mutatum est, & primi rogati sententiam, qui nondum gesserant magistratus, *Dio l. 39.* ne, puta, primi illi vel

cœteris dicendi libertatẽ subtraherẽt, vel autoritate, non judicio sequentes in suas partes traherent. Ex quo etiam Tiberius Drusum Consulem designatum exemit dicendæ primo loco sententiæ: quod alii civili rebantur, ne cæteris assentiendi necessitas fieret, *Tacit. l.3. Annal, c, 22. n 6. Vid Forstner. in notis ad Tacit. l, 1, c, 74. n. 6. pag. mihi 113.* Etenim Senatorum sententiæ debent esse liberæ: nam si vel nolit sententiam suam liberè dicere, vel non debeat, nõ debebit Senator dici. Laudabile est Prisci Helvidii factum, quod refert *Arrianus in Epict. l, 1. c. 2,* Ad hunc, cum Vespasianus misisset, ne in Senatum veniret: Penes te inquit, est, ne me Senatorem esse patiaris, quamdiu autem me loco non moves, est in curiam mihi veniendum. Age, ad ingressus taceto; inquit, ne me roga, & tacebo. At est mihi rogandum, & mihi dicendum, quod rectum putavero. Verùm si dixeris occidam te.

Quan-

Quando ego tibi dixi me immortalem esse? Tu tuum facies, ego meum, tuũ est occidere, meũ, mori nõ tremẽté.

53. Est ergo ruinosæ Reipubl, indicium, in qua *cum Plinio in Panegyrico c.76.n.3.* Videmus curiam elinguem, in qua dicere, quod velles, periculosum, quod nolles miserum est. *Et post*: Ubi nemo ante loqui, nemo hiscere audet, præter miseros illos, qui primi interrogantur: cæteri verò defixi & attoniti ipsam illam mutam ac sedentariam assentiendi necessitatem cum animi dolore perpeti cogũtur, & quod unus solus censet cæteri omnes sequũtur. Unus solus censebat, quod sequerentur omnes, & omnes improbarent, imprimis ipse qui censuerat. Adeò nulla magis displicent omnibusˀ, quam quæ sic fiunt, tanquam omnibˀ placeant. Tum autem res recto stant talo, si, *ut iterum l. c. loquitur Plinius*, Vincit sententia non prima, sed melior. Ex qua causa laudatus Plinius Trajanum Imperatorem optimum pluribusˀ

bus commendat, quando ait: Interrogavit quisq; quod placuit, dissentire, discedere, & copiam judicii sui Reipubl. facere tutum fuit. Siquidem in Sententiis nulla præcisè spectanda ætas est, nulla dignitas: cum dignitates sæpissimè à fortuna, quæ cæca est, obveniant: neq; canities semper sapientiam infert: aliquando affectibus magis, quam ætas virilis obnoxia est: dann Alter hilfft für Kein thorheit. Senes sæpè ambitiosi sunt, semper avari. Ubi contra Viri, justiores sunt, cumprimis in ultimo dignitatis gradu constituti.

54 Sciendum autem est, obtinere posse receptum cujusq; curiæ moré, nisi forte melius sit, id Principis, aut Præsidis prudentiæ relinqui, ut attenta rei propositæ qualitate, vel ætatis, vel dignitatis ordinem, vel nullum, vel inversum servet: Cumprimis si non prima, sed melior vincere debeat. *Andreas Rey de Concil. seu consult. discurs. 6.* rem ita exponit; Non abs re est

eſt, ſi ordinem certum ætatis ac dignitatis princeps ſervet, ita tamen ne ſe ad iſtum ordinem adſtringat: interdũ etiam inverſo utatur. In arduis negotiis, quæ ſubitam poſtulant expeditionem, princeps callidiora & ſubtilia ingenia, ad choleram vergentia poterit præmittere; ad melancholiam autem inclinantia poſtponere. Nam ut illa repentè invenire; ita hæc invẽta expendere & dijudicare poſſunt. *Vid. Hippolit. à Collibus de Conſiliis pag. mihi 65.*

55. Ut etiam B. L. aliquo modo ſciat, quomodo ſe habeat ratio votandi *in Senatu Aulico Imperii Romano-Germanici,* non abs re fore exiſtimamus, ſi ipſa verba ordinationis Aulici Judicii, Imperatoris Ferdinandi 1. glorioſiſſimæ memoriæ, Caroli V. fratris, Auguſtæ Vindelicorum, Anno 1559. 3. Aprilis conſtitutæ, ſimus allaturi, quæ ita habent: Hierumb und damit wir nun ſolch unſer Chriſtlich und Käyſerlich vorhaben ſo viel mehr in wirckung bringen / und gemeiner Chriſtenheit/

stenheit/ auch unsern des H. Reichs/ unserer Königreich/ Land und Leuth/ hohen schwehren obliegenden hauptsachen/ berühmbter und fruchtbarlicher nachdencken/ undt denselben stattlich vorsein/ und außwarten; undt dannoch darneben in männiglichen/ so uns umb hülff undt handhabung ansuchen/ ordentlichs/ ufrichts/ fürderlichs undt beständigs Recht und Expedition mittheilen undt dessen verhelffen möchten: So haben wir biß anhero/ zu beförderung und verrichtung der Justitia undt Partheyen sachen/ unsern Kayserlichen hoff Rath erhalten/ welchen wir auch hinfür an gleicher Maßen erhalten/ undt der Nothdurfft nach/ mit noch mehr ansehnlichen/ erbarn/ frommen/ geschickten und gelährten personen/ auß dem Reich und unsern Nieder- undt Ober-Osterreichischen Landen ersetzen/ undt alle Justitii undt Partheyen händel (außerhalb deren so finantz sachen/ undt unser Cammergutt belangen) vorberührten unsern hoffrath/ zu erledigen/ remittirn undt weißen wollen: doch wo solche Sachen fürfielen/ die zugleich berührt unser Cammergutt/ und die Justitien betrefen/ als da seyndt Causæ remissionis actorum in Processen, so durch unsere Cammer Procuratores angestelt worden/ darin wollen wir uns/ wohin dieselben zu weißen seyn sollen/ Maß und Ordnung zu geben vorbehalten haben. Und damit solcher unser hoffrath jederzeit unß zu Ehren undt reputation ansehnlich

lich gehalten werde/so haben wir zu derselben Hoff-Raths Præsidentem fürgenommen und verordnet/ den wohlgebohrnen/ unsern undt deß Reichs Erb Cammerer/ und lieben getreüen/ Carln Graffen zu Zollern/ unsern Rath/ und wollen/ das derselb unsers Hoff-Raths vorgeher seyn und die umbfrag haben/ und an jeden Orth/ da wir ein zeitlang unser beharrlich Läger haben/ verordnung thun/ damit jederzeit zu haltung solches unsers Hoff-Raths in unsern Herbergen/ oder so es der zimmer halben nicht seyn kan/ an andern gelegenen nahenten Orthen/ darbey ein ehrlich Zimmer und Gemach verordnet/ und darin all fürfall undt Justiti und Partheyen Sachen gehandelt/ auch dasselb Zimmer durch den Hoff Raths diener oder Thürhütter (welcher sein aufsehen uf bemeldten unsern præsidenten haben soll) Verwahrt und sauber gehalten werde. Doch ist unser will und meinung/ wo wir einen Fürsten vf den Reichs Tägen/ in unsern Reichs Hoff-Rath gebrauchen/ das bemelder unsers Hoff Raths Præsident dem selben den vorsitz/ umb die umbfrag und beschluß im Hoff Rath zu stehen und folgen lasse/ die zeit die er im Rath selbst zu gegen seyn würd. Ob auch je bißweilen unser *Præsident*, von unsern hoffreißen und abwesent seyn würde/ wollen wir allwege einen auß unsern Hoff Räthen fürnehmen/ so die zeit seines abwesens in unsern Hoff-Rath vortrette. Undt sollen unsere Hoff-Räthe alle/

alle/ unsern Præsidenten, oder in abwesen seinen Verwalter/ in Hoff-Raths-Sachen gehorsam seyn/ und auf erfordern allzeit guttwillig erscheinen/ und sich gebrauchen laßen/ auch keiner über die angesetzte Stund außbleiben/ welcher aber solches ohn erlaubnuß thun/ undt saumig sein würde/ der soll von unserm Præsidenten, oder seinem Verwalter derhalben angesprochen/ auch von ihme die ursach seines außbleibens vernommen werden/ damit ferners unser Nothdurfft nach einsehen beschehen/ und gehandelt werden möge. Ob auch einer oder mehr unser Hoff-Rathen ansuchen würden/ Ihnen ein zeitlang von unsern Hoff zu seyn zu erlauben/ soll solches ohne vorwißen unsers Præsidenten und der Cantzeley nit beschehen/ sondern zuvor die gelegenheit der zeit/ auch die anzahl gegenwärtiger Räthe/ deßgleichen ob die Sachen/ so selbiger zeit zu erledigen seynt/ solch der Hoff-Räthen abreißen/ erleyden mügen/ oder nit/ fleißig bedacht werden; doch daß nach alten gebrauch den Räthen/ so beweibt/ Acht; und den andern so lediges stands 6. wochen jedes Jahrs ihren eygenen sachen abzuwarten/ und zu verreissen unbenohmen seyn soll.

Alle und jede verschlossene und offene schreiben/ supplicationes, brief und dergleichen so an uns gestellet/ und uns nicht zu unsern händen überantworttet werden; die soll undt mag unser Vice-Cantzler annehmen; die verschlossene/ so nechst zu

unsern

unsern eygenen händen stehen/ aufbrechen/ besichtigen/ und folgens die obermelde alle/ nach gestalt und gelegenheit einer jeden handlung/ entweder bey uns/ in unsern geheimen Rath anbringen/ oder aber in andere unsere verordnete des heil. Reichs/ auch Hungerische/ Bohemische und Osterreichische Hoff- und Cammer-räthe außtheilen. Und wo die Supplicationes und andere Schrifften/ zu unserer Secretarien händen kommen/ sollen sie den Tag/ Monat und Jahrzahl ihres Empfangns alsbald darauff verzeignen/ damit auch die Justitien undt Partheyen Sachen/ undt zu forderst die armen Leüthe/ so uns etwan auß Noth/ und zum theil auß einfahlt/ auß dem reich/ undt unsern Erblanden/ ferne weg nachreissen/ umb so viel mehr befördert/ und vor langen ufhalten/ und beschwerlichen unkosten verhütet/ auch armuth halb/unser gebührlich hülf/handhabung/ und förderung niemand verzogen noch verlengert werde/ so ordnen und wollen wir/ das unsere HoffRäthe täglich zu morgens/ in Ihr außgezeichneten Rath-Stuben Ordinariè zusammen kommen/ und die Sachen so iederzeit fürfallen/ und für handen sein werden/ in unsern nahmen und an unser stat fürnehmen / und die nicht übereylen sondern stattlich/ und mit höchsten fleiß hören/berathschlagen und erledigen/ auch unser Præsident, oder in seinen abwesen/ sein verwalter die umbfrag haben. Dieselbe umbfrag soll

 gewe-

gewezelt/zwische den Layschen v. gelährtē Räthē/ je eine umb den andern gehaltē/ v. mit der frag der ersten Stim̃/ in sachē die Justitiē in H. Reich betreffendt/ andē gelährtē; Aber in Staadts-Landts- v. ander Sachen/ an den Layen angefangen werden: Vnser Præsident soll auch daran seyn/ das ein je-
Jedoch | soll unser Præsidēt in dē selbē nach gestalt und | gelegenheitt der sachen | Landts - arth und voriger relationen nicht befahrt werden
nichtder; auß unsern Räthē sein Stim̃ anderst nicht dann in seiner ordnung gebe' einen andern fürgreiffe/ noch in die rede falle/ sondern sich hierinnen aller gebürlichen bescheidenheit befleisse; Jedoch wo einer vermercken würdt/ daß vorgegebene stim̃ von den andern nicht recht verstanden worden/ und sich deßhalben erklären; oder wo er auß denen ursachen/ so durch die nachstimmende Räthe angezeiget/ sein vorige meynung ändern oder verbessern wolt/ daß soll Ihme mit kurtzen worten zu thun unbenohmen seyn. Deßgleichen soll auch unser Præsident, darob seyn/ daß umb abschneidung willen aller uberflüssiger Länge/ keiner auß unsern Räthen daß jenige so verlessen/ oder durch einen andern Rath in seiner stimm erzehlet/ wieder unnotirfftiger weiß widerholet/ und repetirt werd/ sondern ein jeder/ der nicht etwaß fürzubringen/ ihme mit kurtzen worten eines andern meynung gefallen laß. Vf beschene umbfrag soll unser Præsident beschliessen/ und die mehrere stimmen ihren vorgang haben; Jedoch wo die Stim-

men in ziemblicher anzahl zertheilet/ und unser *Præsident* vermercken will/daß beyder/oder mehrtheil meynung mit stattlichen ursachen bestärckt/ so soll er außerhalb unsers fürwißens nicht beschliessen/ sondern die Sachen mit kurtzer erzehlung jedes theils gedencken/zuvor an uns gelangen lassen/ und sonst gemeiniglich in allen handlungen männiglichen gleichs/ Göttlichs Rechtens oder abschieds/ auch fürderlicher abfertigung auß unsern Hoff Rath/oder wo Noth/ bey uns treulich verhelffen/alles nach seinen besten verstand und vermögen. *Vid Sigmund,* Freyberger *Discursuum Germaniæ perturbatæ & restauratæ part. 2, discurs. 13 pag. mihi 130. & seqq.*

56. Placet autem occasione hujus Aulici judicii constitutionis, duas adhuc alias, ad naturam Senatus facientes quæstiones ventilare, & quidem 1. *An Senatores salva senatorum dignitate, in suffragiis, sibi invicem contradicere, seq́; mutuo oppugnare possint?* Hic quamvis nihil magis hominibus omnibus deberet esse in votis, quàm ut omnes cujusq; collegii sodales, & quidem collegii in finem Justitiæ instituti, uno eodemq; modo, iisdéq; veritatis scilicet mediis ad metã justitiæ grassarẽ-

tur, ut inde nullis discordiis, contradictionibus ac rixis locus daretur; hoc tamen magis optandum est, quàm sperandum. Nam ut nihil dicam de eo, quod *in l. 17. §. 6. ff. de Receptis, qui arbitrium receper.* homines dicantur ad dissentiendum faciles esse: item: duos rixam facere *l. 4. §. 3. ff. de Vi bonor raptor.* quod item hominibus multæ viæ ad malum sint, Et quoniam omnium hominum penè similis natura est *l. 13. in f. C. de Contrahend. & Comittend. Stipulat.* Videtur his suppositis, impossibile si non penitus, ad minimum tamē admodum difficile esse, ut multi conveniant, nec inter se dissentiant. Hoc solùm dicam, quod hodiè etiam Sapientes studia partium & affectus humani, in diversa rapiant, ut plus vel amori, vel odio, quàm Justitiæ & Veritati tribuant. Et hoc non solùm apud illos, qui in infimis subselliis collocati, sed etiam apud eos, qui cœteris præsidere debent, obtinet: cumprimis si ex infima peregrinorum plebe ad honoris fastigium per fas, nefasq; sint e-

vecti, de quo tamen paulò post pluribus agam.

57. Ut ut autem humana natura quodammodo ad delicta labatur, *Novell. 5. c. 2. inf*, non tamen facilè proprocedere debent ad litigandum *Institut. de Pœna temerè litigant. in princip.* Dicitur autem facilè ad litigandum procedi non debere. Etenim si quivis Senator juramento obstrictus vivat, ut velit sine προσωποληψία quod sibi verum & justum esse videtur, adferre & pronunciare: alium autem in Senatu eodem animadvertat affectibus indulgentem, & justitiæ, vel ex ira, vel ex odio, amicitia aut consanguinitate, vim inferentem, nisi velit perjurus fieri, cogetur collegæ suo contradicere, eundemq; ex rationibus tamen, *modestè* quidem initio, si verò alter refractariè cedere nollet, *acriter* quoq; oppugnare, nec non juramenti sui admonere. Adducit aliquod Senatorium Juramentum *Philipp. Camerar. in Horis Subcivisiv. Cent. 1. c. 33.* Ego NN. juro-

me ſententiam velle dicere ſecundum leges & conſulta à Civitate approbata, & ſecundum decreta Romanorum & leges, quibus noſtra Reſpubl. adminiſtratur, in reſpectu utilitatis patriæ pro viribus meis, non aliter quàm is fecit, qui Senator fuit laudatiſſimus patriæ ſuæ vel Romanæ, vel Græcæ Civitatis, neq; gratiæ, neq; odio, neq; muneribus patiar ſervire judicium, conſultumvè meum, neq; privato addictam ſententiam meam, neq; me ulli parti aut homini adjungam, ſed tantùm communi utilitati, aucturus pro viribus Rempubl. ita ut DEUS & boni viri volunt. Unde *Curiæ Ratisbonenſi* aureis literis in tabula marmorea inſcriptum eſt: *Quisquis Senator Curiam officii cauſa ingrederis, ante oſtium privatos affectus omnes abjicito; iram, vim, odium, amicitiam, adulationem: Reipubl. perſonam, & curam ſubjicito. Nam ut aliis æquus aut iniquus fueris, ita quoq́; Dei judicium exſpectabis, & ſuſtinebis. Vid. Franciſc. Schwertius in Deliciis Chriſtiani Orbis*

bis, pag. mihi 561. Accedit ad hanc ex juramento obligationem etiam illud, quod Senatus constet ex pluribus & non ex uno. Quod si verò semper uni, puta vel seniori, vel etiam principi Senatus datum esset, sententiam à se dictam debere obtinere, inq; eandem reliquos Senatores ire, quid opus esset pluribus sententiis, pluribus senatoribus? an non ita unius dominatus constitueretur? si pro lubitu, & citra contradictionem primi aut senioris sententia valere deberet: novimus enim senes affectibus plus justo indulgere, & omnia prò autoritate dicta velle: tum maximè si ex sua sententia sibi quid vel honoris, favoris, aut lucri affulget, aut spei est.

58. Hinc itaq; istis collegis cum παῤῥησίᾳ contradicendum est, si quid rectius noveris, nulliusq; odium in te concitatum metuendum est. Ita totus dies in Senatu consumptus fuit altercatione Lentuli Consulis, & Caninii Tribuni plebis, *teste Cic, l, 1. Epist. ad*

 Fami-

Familiar. Epist. 2. Sic Pompejus in Senatu à Catone asperè & acerbè omnium magno silentio accusatus est, *eod. teste l. c. Epist.* 5. *Item l.* 2. *Epist.* 3. *ad Quint. Fratrem* Contentionem Crassi in Senatu, *Vide descriptam à Cicerone l.* 3. *de Orat. pag. mihi* 257. *l B.* & *C.* Non tamen contradicendum est ulli collegarum, eo fine, ut novum modò aliquid afferas, aut quod tibi persuadeas, te solum sapere: hoc enim maximè insipere esset, & periculis plenissimũ: talem enim hominem, justo odio reliqui prosequuntur, qui omnes solum ex ore suo sapere volunt. Sed placidè primò suam sententiam proponat, & aliorum quoq;, si justitiæ sint conformes amicè ferat: nemo enim inimicus sit consilio, cujus ipse autor non est: deinde, si aliorum sententias refellere conetur, quod affectibus illicitis nitantur, modestè id faciat, nec veritati vim inferre patiatur: cum hac tamen cautela, ut verborum faciat compendium, & honori ac famæ collegarum.

rum.

rum parcat, nisi prius ab ipsis esset lacessitus, aut injuria affectus, tum enim *Retorsio* omni jure concessa est, & *reconventio*. Extra hunc casum, omni verborum honore, & mitissimo dicẽdi genere utendum, & contentiosæ voces in omni conventu fugiendæ, iidemq; modi loquendi, quibus se plus cæteris vidisse significari posset. Neq; talis justa contentio fructu caret: impedit enim in malum contra alios conspirationem, aliorumq; suppressionem. *Videatur pluribus de hac re disp. nostra Politica de Factionibus, prior, quæst. 1.*

59. Ex jam ventilatâ quæstione, altera quoq; dependet, quæ est: *Num Senator in Senatorem habeat jus?* sive: *An Senator alterum Senatorem, si ab illo aliqua sit affectus injuria, salvâ adhuc Senatoriâ dignitate, convenire, & juris postulare possit, etiamsi Senatus illius esset Princeps?* Diximus §. præced. Collegam, si collegæ sui sententiam conetur refellere, debere honori & famæ parcere, in-

tantum scilicet, in quantum ab illo prius læsus non fuerit: hinc statuendū esse videtur, si aliquis à collega suo læsus, & injuria affectus, quod contra illum possit instituere actionem, & se defendere; & non tantum paria retorquere, sed etiam coram judicio superiore convenire; cum hoc in genere pares sint, quæ paritas quidem, ordinem tamen non excludit. Proinde, licet sit Senatus illius Princeps & Caput, sive dignitas illa sit perpetua, sive ambulatoria, manebit tamen collega, indeq; in suum collegam jurisdictionem non habet, *Cujac. l. 7. Observat. c. 17.* Sic Abbas tam-diu collegæ nomē retinet, quamdiu ab aliis suam patitur vinci sententiam *teste Jacob Martini in Polit. l. 2. c. 26. pag. mihi 800.* Contra si unus autoritate & potestate nimium excedit, ita ut non tantum in singulos sed universos quoq; jus habeat, qualē se in Concilio facit Pontifex Roman9, amplius collega non dicitur. *Bodin. l. 3. de Republ. c. 7. pag. mihi 517.* Præterea

notis-

notiſſimi juris eſt, parem in parem non habere imperium, *l. 13. § 4. ff. ad SC. Trebell. item cap. 20. §. Quam 15 &. de Elect. & electi poteſtate.* Cum verò collegæ quoad hoc communiter pares ſint, nullus in alterum jus habebit, licet etiam pro tempore primus eſſet. *Vid. Fabius Albergatius contra Bodinum l. 2. c. XI. n. 9.* Accedit quod etiam aliquando ille, qui reliquis præſidet, ſi ſuffragia ſint paria & differentia notabiliter, ſuo calculo litem dirimere non poſſit, uti *ſupra §. 55.* adductum fuit. Hinc in Ariſtocratia, ubi regimen eſt penes plures conjunctim ſumptos, nemo alterum Senatu movere, aut in alterum jus habet, niſi ab omnibus in id conſentiatur: & ſi alius alterum velit injuria afficere, apud reliquos conveniri debet. Imò, licet aliquando reliqui conſentiant, nihilominus judicis ordinarii cognitio erit, *affirmante Bodino l. c. pag. 522.* Quid quod Abbas à monachis in jus vocari poſſit non tantū ſi de privato, ſed etiam ſi de publico

judicio quæratur: quin etiam ab ejus ſententia libera ſit provocatio *Bodin. l. d.*

60. At dicis: Plerumq; qui in Senatorum collegium aſſumuntur, ſolent ac debent eſſe magnanimi, qui ſunt viri præſtantiſſimi & optimi, nemini injuriam facientes: ignominiam contemnentes, utpote quæ in illos non cadat, ajente *Philoſopho 4. Ethic. c. 3.* Reſpondet autem *Ariſtoteles 7. Polit. c. 7.* Nec magnanimi, inquit, intractabiles naturâ & difficiles habeantur præterquam in eos à quibus injuria laceſſuntur: quod tamen in familiares & amicos, ſi qua injuria ab eis ſe affici putent magis uſu venit, idq; non ſine ratione à quibus enim juvari ſe beneficio oportere putant, ab eis tum offenſam ferre, tum etiam hoc beneficio privari exiſtimant. Unde proverbium natum eſt, *difficiles fratrum diſſenſiones:* &, *qui valdè amant, valdè odio habent.* Hæc Ariſtoteles: quibus non obſtant verba *Senecæ*; Si magnanimus quis fuerit,

nun-

nunquam judicabit ſibi contumeliam fieri. De inimico dicet; non nocuit mihi, ſed animum nocendi habuit: & cum illum in poteſtate ſuâ viderit, vindictam putabit, vindicare potuiſſe: cũ magnum ac honeſtum vindictæ genus ſit, ignoſcere. *Hæc Seneca* II. *Dicis*: Collegas nec eodem imperio ac poteſtate, nec eadem conditione eſſe, neceſſe eſſe, *teſte iterum Bodino l. c.* Et per conſequens, ille qui majoris eſt poteſtatis, ſuperiorisq; imperii, habebit utiq; jus coërcendi, ſi non univerſos, attamen ſingulos: adeoq; non ubiq; valebit illa regula: par in parem non habet imperium, *l. 4. ff. de Recept. Arbitr.* ℞. Diſtinguendum eſſe puto inter Collegia & inter Facultates. In uno enim eodemq; collegio diverſæ poſſunt eſſe Facultates, quarum unâ altera ſit major ac dignior, v. g. Theologia, Juridicâ, & Medica, hæc tamen majoritas, ut ita loquar, aut major dignitas, non ſtatim tollit paritatem collegii, quatenus omnes inter ſe collegæ ſunt

sunt; nec etiam alteri in alterum jurisdictionem aut potestatem tribuit. Hoc quidem facilè largior, in tali Collegio, ubi omnes inter se pares sunt ratione potestatis, aliquem tamen esse posse cæteris superiorem, verùm solùm *ratione ordinis*, non statim ratione potestatis in suos collegas: v. g. ut aliquis jus habeat Senatum convocandi, vota colligendi, causas proponendi, & similia. Et licet quis diceret, hoc modo aliquem duplicem personam gerere, nimirum collegæ & Principis Senatus, ut in simili habetur *l. 3. ff. de Adoptionib.* dicendum tamen est, in actibus contentiosæ jurisdictionis admitti non posse: quemadmodum nec testis quis in sua causa esse potest. *Vid. Busius pag mihi 29. item Menochius in Arbitrariis Judicum quæstionib. cas. 438. item Cas. 458. n. XI.*

61. Ut autem Principis Senatus prærogativa rectius intelligatur, sciendum est, Consulis seu Principis officium consistere in potestate convocan-

candi & habendi Senatum: in potestate referendi ad eum, negotiaq; proponendi: in jure rogandi, seu colligendi singulorum Senatorum sententias: in potestate custodiendi sigillum, claves Urbis, resignandi literas ad Senatum aliunde missas, recipiendi libellos supplices, respondendi nomine collegii: & deniq; in potestate executionem conclusorum alii demandandi, & dimittendi senatum. Convocatio illa fit per præconem, vel signum datum, ad locum publicum, solitum & ad hoc destinatum, *l. ult. C. de Legationibus, l. 2. C. de Decurionib.* Absente verò Cõsule seu principe, hoc officium Senatori seniori competit, vel illi, qui ex senatu ad hoc à rectore est ordinatus, *Losæus de Jure Universitatis part. 2. c. 3. num. 69. & seqq.*

62. Porrò Senatus alius fuit *Legitimus*, alius *Indictus*. Lègitimus ille dicebatur, qui vel Lege, vel more certis semper diebus habebatur, ut Calendis, Nonis, Idibus. *Sueton. in Augusto c. 35.* ait Augustum sanxisse, ne plus quàm bis in mense legitimus senatus haberetur,

tur Calendis scilicet, & Idibus: nevè Septembri, Octobrivè mense ullos adesse alios necesse esset, quam sorte ductos, per quorum numerum decreta confici possunt. *Spartianus in Adriano*, Senatui legitimo, cum in urbe, vel juxta urbem esset, semper interfuit. *Edictus* autem, *vel indictus* erat, qui ob negotia incidentia repentè indicebatur. Sive Indictus dicebatur, qui reliquis diebus mensis, qui modo comitiales non erant, Magistratuum vocatu cogebatur. *Capitolinus in Gordiano*: Non legitimo, sed indicto Senatus die Consul jam domi conventus, cum Prætoribus, Ædilibus & Tribunis in curiam venit. *Tranquill. in Cæsar. c. 80.* Postquam Senatus Idibus Martiis in Pompeii Curiam edictus est, facilè tempus & locum prætulerunt. Comitialibus autem diebus idcircò senatus non indicebatur, ne Senatores à suffragio ferendo avocarentur. Sicuti verò *dierum* in habēdo Senatu habebatur ratio, ita quoq; *cujusvis diei temporis specialis erat mensura:* quandoquidē, docente *Gellio l. 14. c. 7.* Senatus consultū nec ante exortū, nec post occasū solē factū ratū erat. Et *Seneca l. 1. de Tranq. Vita*; Majores nost. inquit, nov. relationē post horā decimā in Sena. fieri vetabāt. *Addatur supra §. 50.* Imò Sena. toto Febr. haberi ō poterat, *teste Cic. ad Lē tulū*, nisi perfectis aut rejectis legationib⁹, *l. 1. ad Fam. Epist. 4. itē Orat. 6. in Verrē, pag. m. 105. l. C. item l. 2. ad Q. Fratrem Epist. 12.*

DISPUTATIO POLITICA
DE

SENATORIBUS

Quam

DEO TER OPT. MAX. F. A.

SUB PRÆSIDIO

M. JOH. PAULI Felwinger/
POLIT. METAPH. ET LOG. P. P.
FACULT. PHILOSOPH. HODIE
DECANI

ERUDITORUM EXAMINI EXPONIT
JOHANNES JODOCUS Peller/ NO-
RIBERGENSIS.

A. D. JANUAR.

ANNO 1657.

ALTDORPHI

CHARACTERE GEORGII HAGEN,
UNIVERSITATIS TYPOGRAPHI.

COROLLARIA.

I.

AN Judæus recens baptizatus, quoad delicta in Judaiſmo comiſſa, adhuc ſit puniēd'? D.

II.

An ſubditus poſſit aliquādo denegare ea, quæ imperantur? Affirmativa in Comit. Imperial. de Anno 1542. §. wird ſich aber jemandt/ in fin. ſpecies rebelliōis vocatur. Nos putamus hoc cum grano ſalis accipiendum eſſe.

III.

An Juvenis idoneus ſit auditor Politicæ? ℞. Hujus quæſtionis non eſt ſenſus, an juvenis poſſit præcepta Politicæ utili-

ter.

ter addiſcere? nec quæſtio eſt de Juvene Juridicè accepto, quo modo juvẽtus ſe extendit ad annum *46.* ſed populariter Sed idoneum eſſe 1. hic accipi debet, de actuali Reipubl administratione, & conſtitutione. *2.* Idoneum eſſe, hîc nihil aliud ſignificat, quàm pollere illo judicio, quò generalia actionum humanarum, ſtatim juſtè & accuratiſſimè actibus ſingularibus poſſim applicare: quod Cellarius vocat diſputationes ſive λόγυς ex vitæ actionib⁹: Nequaquã autem intelligit peritiam Logicæ, quâ utiq; optimè, non ſolũ juvenis, ſed etiã adoleſcẽs inſtruct⁹ eſ. pot-

63. Non solùm ulterius in Senatu ratio habita fuit temporis, sed etiam respectu Senatorum *Numeri*, in faciendis senatus-consultis. Hinc quivis senator Consuli dicere solebat, *Numera Senatum*, cum impedimento volebat esse, quo minus fieret SC si tot non essent Senatores, quo numero liceret SC. scribi, ut expectaretur, donec frequentior Senatus haberetur. Numerum autem illum *Dio l. 54* quadringentorum fuisse scribit; Nam de Augusto loquens: Cum videret Senatum, inquit, non semper frequentem convenire, decrevit ut ejus consul á etiam à paucioribus quàm quadringentis fierent. Prius enim non aliter, quam eo numero constante rata esse poterant. *Calvinus* dicit, hæc intelligenda esse, tum de postremis temporibus, quibus usq; adeò creverat: tum de majoribus rebus, de quibus Senatus consuleretur. Nam si superiora tempora spectemus, *Livius l. 39. c. 18.* ubi de Bacchanalibus loquitur, scri-

SCto cautum fuisse, ut si quis tale sacrum, necessarium esse duceret, apud Prætorem Urbanum profiteretur: Prætor Senatum consuleret, si ei permissum esset, dum in Senatu centum non minus essent, ita id Sacrum faceret, cum ne plus quinq; sacrificio interessét. *Pedianus* autem de re non ita magni momenti loquens, *in Corneliana* scribit, lege Cornelia cautum fuisse, ne quis in Senatu solveretur legibus, nisi ducenti adfuissent. *Prudentius* trecentos fuisse necessarios affirmat, quando ita scribit:

Hic consulta Patrum subsistere conscriptorũ,
Non aliter licitum prisco sub tempore, quã si
Trecentum sensisse senes legerẽtur in unum.

In simili re videtur *Cicero scribere l. 2. Epist. 12. ad Q. Fratrem*; Domitius ad numerum judices non habuit. Hodie numerus Senatorum pro negotiorum multitudine & Civitatis amplitudine, alius atq; alius est, uti rectè docet *Bodinus l. 3. de Republ. c. 1.*

64. Verùm si fortè usu venerit, ut non tam multi, quàm opus erat, con-

venirent, Senatus quidem habebatur, decretumq; perſcribebatur, non tamẽ quaſi ratum, effectumq; habebatur, ſed erat autoritas, ut Senatus ſententia nota ac teſtata eſſet. Quod idem etiam obſervatum eſt, ſi quando in loco non legitimo, aut die non idoneo, aut non legitimo edicto, ſed ambitiosè Senatus coactus eſſet, aut nonnulli Tribuni plebis interceſſiſſent. Tunc enim SC. fieri non poterat. quid tamen placuiſſet, teſtari reliqui volebant: ſunt verba *Dionis l. 55.* Id quod inſuper ex verbis *Ciceronis* patet *l. 1. ad Familiar. Epiſt.* 2. De his rebus Senatus autoritas graviſſima interceſſerat: cui cum Cato & Caninius interceſſiſſent, tamẽ eſt perſcripta. Ad quem locum videatur *Manutius in Commentar. pag. mihi 53.* Ubi obiter notandum, ſummam ſenatus voluntatem interdum certis de cauſis impediri potuiſſe, ut ſcilicet fieri *S*C. non poſſet; & quidem I. ſi legitimus Senatorum numerus non adeſ-

ſet. II. Cum dies tolleretur. III. Cum quis Tribunus plebis moram interponebat. IV. Cum quis intercederet: de quibus videatur *§. præcedens,& §.50. Cicero in Orat pro Sextio, & Gell. l. 14. c. 7. Valerius Maximus de Tribunis plebis refert l. 2. c. 1.* quod curiam intrare ipſis non conceſſum fuiſſet: ante valvas poſitis ſubſelliis, decreta patrum examinaſſe: quod tamen ita nudè accipiendum eſſe negat *Manutius in Commentar. ad Epiſt. Cic. ad Familiar. l. 1. Epiſt. 2. pag. mihi 46.* dicitq; Valerium forcaſsè ad priſca tempora reſpexiſſe: tempore enim Ciceronis illa videtur conſuetudine mutata eſſe, uti oſtendit pluribus exemplis *l. c.*

65. In Senatus conſultis ſcribendis moris erat, ut ea res, de qua ſententiæ rogatæ fuerant, ſummatim exponeretur. V. G. Quod Marcus Marcellus Conſul verba fecit de Provinciis, de ea re ita cenſuerunt. Vel: Marcus Pōponius Senatum conſuluit, Quod verba facta ſunt de Philoſophis & Rhetoribus,

ribus, de ea re ita censuerunt. Neq; hoc solùm moris erat, sed notari quoq; nominatim oportuit, in cujus sententiam SC. esset factum, id quod *constat ex Epist. 1. Cic. l. 4. ad Atticum*; Factum est decretum in meam sententiam, ut cum Pompejo ageretur, ut eam rem susciperet, lexq; ferretur.

66. Hæc senatusconsulta, justa õ fuere, nisi facta fuerint illis in locis, in quibus Senatus haberi deberet. Alibi autem quam in locis per augures consecratis, quæ templa vocabantur, Senatum haberi non licuit, *teste Gell. l. 14. c. 7.* Propterea & in Curia Hostilia, & in Pompeja, & post in Julia, cum profana illa loca fuissent, templa esse per augures constituta; ut in iis Senatusconsulta more majorum justa fieri possent. *Servius in illud Aeneid. l. XI. v. 235.*

— *Alta intra limina cogit.*

quæritur, *inquit*, cur ad privatam domum convocetur Senatus, qui non nisi ad publica & augurato condita

loca convenire consuevit. Sed scim⁹ domum Latini augurato conditam, & eandem tàm templum fuisse, quàm Curiam. Namq; in superioribus legimus tectum augustum, i. e. augurio conditum, *l. 7. Aeneid. v. 170, & paulò post vers. 173.*

Hinc sceptra accipere & primos attollere fasces
Regibus omen erat: hoc illi curia templum.

Meritò ergò ad domum Regis quasi ad locum publicum convocatur Senatus: nam ut ait i erum *l 7. Aeneid. ỳ. 193.*

Tali intus templo D ivũ, patriaq; Latinus
Sede sedens.

Id circo etiam in Palatii atrio, quod augurato conditum est, apud majores cõsulebatur. Senat⁹: ubi etiã arietes immolabantur. *Hac Servius.* Hanc verò *Servij ad l. XI. Aen. id,* quæstionem, *Johannes Ludovicus de la Certa. futilem* vocat, *pag. mihi 579.* sed puto præter rationem, & more Jesuitico.

67. Ut autem hæc senatusconsulta non pro lubitu cujusvis, & quidem infrequentia, sive illegitimo Senatorum numero, impedirentur, Senato-

res, nisi in Senatum vocati venirent, coërceri poterant. Cogebantur enim Senatores in Senatum ire, id quod patet *ex Philippica prima, pag. mihi 825. lit. A.* ubi *Cic. de injuria M. Antonii conqueritur*, his verbis: Quid tandem erat causæ, cur in Senatum hesterno die tam acerbè cogerer? solúsne aberam? annon sæpè minus frequentes fuistis? an ea res agebatur, ut etiam ægrotos deferri oporteret? Annibal credo, erat ad portas, aut de Pyrrhi pace agebatur: ad quam causam etiam Appium illum & senem & cæcum delatum esse, memoriæ proditum est. De supplicationibus referebatur: quo in genere Senatores deesse non solent. Coguntur enim non pignoribus, sed eorum, quorum de honore agitur, gratiâ. Quod idem fit, cum de triumpho refertur. Ita sine cura consules sunt, & penè liberum sit Senatori non adesse. Et paulò post: Quis autem unquam tanto damno Senatorem coëgit? aut quid est ultra pignus aut mulctam? verba

ſunt Ciceronis, ut diximus, conquerentis injuriam Antonii Conſulis, qui non contentus pignoribus captis, aut mulcta dicta cogere in Senatum venire Ciceronem, minatus eſt etiam frequentiſſimo Senatu cum fabris ſe ventură ad diſturbandam, ſubvertendamq; domum ejus. *Idem patet ex libro 3. de Orat pag mihi 257. lit. B.* ubi ita loquitur: Hic cum homini & vehementi & diſerto & imprimis forti ad reſiſtendum Philippo, quaſi quasdam verborum faces Craſſus admoviſſet, non tulit ille, & graviter exarſit, pignoribusq; ablatis Craſſum inſtitit coërcere. *Gellius* quoq; eundem morem attingit *l. 14. c. 1.* Præterea inquit, hæc de pignore quoq; capiendo diſſerit: deq; mulcta dicenda Senatori, qui cŭ in Senatum venire deberet, non adeſſet.

68. Erat autem hæc per pignora coërcitio, & mulcta Senatoribus in ſenatum non venientibus dicta, Reipubl. maximè utilis & perneceſſaria,

pro-

propterea, quia aliàs facilè aliquid potuisset decerni, quod vel Reipublicæ perniciosum, vel justitiæ detrimentosum esset, hoc scilicet modo, si ille, qui reliquos rogare debet, observasset, de re aliqua in Senatu relatum fuisse, quam aliqui, si præsentes essent, non decerni permitterent, aut ad minimum, si illi quoq; adessent, majora non obtinerent: illis verò absentibus, reliquis rem placere, itidemq́, jam majora constituere, ideoq́; de illa re hoc die in Senatu agendum esse, ne scilicet, si absentes jam, alio die essent præsentes & in Senatu, causâ caderent, & impedirentur, sive à sententia, quam aliqui ex præsentibus experent, reliqui discessum facerent. Quod sanè sæpè fieri posset, non solum in totius Reipubl. detrimentum, sed etiam in tertii injuriam, & oppressionem: imò hoc modo sæpè ansa factionibus præberetur.

69. Verùm dicis: I hoc modo concedendum esse, collegæ in Collegam

jus & potestatem, quod tamèn supra videbatur negatum contra §. 59. II. Impunè à Senatu abesse, sophisma esse Aristocraticum, sed solùm ratione plebis; Nobilibus autem & patriciis poenam dictare, nisi adsint, ad Aristocraticam facit conservationem, *Vid. disp. nostra de Causis Aristocratiam conservantibus, §. 14.* ℞. Quod primum attinet, per talem mulctam non conceditur Collegæ in collegam potestas, sed talis potestas toti collegio ex prima constitutione competit, quod totum collegium, ratione potestatis postmodum Consul repræsentat, si juxta leges, & reliquorum collegarum consensum, aliquem ex collegis coërceat. Siquidem talis collega, qui coërceri debet, cum allectus fuit in collegium, vel expresè, vel tacitè & præsumptive in illas leges, quæ ratione collegii fundamentales dici possunt, consensit. Quo ipso tamen pari in parem nulla datur potestas, propterea, quia singuli collegæ, toti collegio pares nequa-

quaquam habentur. Ad II. ℟. Unum, idéq; ex diverſo fine ad diverſa quoq; adhiberi poſſe. Si enim mulcta talis Senatoribus ſolùm dicatur, in aliqua Republ. Nobilibus & Patriciis, non verò etiam aliis Senatoribus, ſi ex vulgo ſive plebe aliqui ſint allecti, facilè concedo illam facere ad Oligarchiæ conſervationem, ut hoc modo paulatim plebs excludatur, & totum regimen maneat penes patricios & divites: atq; ſic arcanum quoddam eſſe. Verùm ſi omnibus Senatoribus, cujuscunq; originis ſint, æqualiter dicatur, nego arcanum aut ſophiſma eſſe, ſed potius fundamentum autoritatis, juſtitiæ fulcimentum, & factionum impedimentum.

70. Hactenus egimus de illis, quæ ad eſſentiam ſenatoris videbantur pertinere: conſequens eſt, ut paucis etiam contemplemur eundem ſecundum virtutes illi ſummè neceſſarias. Quoniam porrò bona animi, reliquis longè ſunt præſtantiora, interq; illa,

ea

ea quæ intellectus sunt, cæteris meliora, videamus, quibus virtutibus intellectus Senator esse debeat instructus. Certum est, Senatorem debere esse eruditum, cum de maximis rebus ad Rempublicam pertinentibus deliberationem & consultationem instituere debeat, quæ sine rerum inter se comparatione esse & fieri non potest: nulla verò comparatio rerum rectè haberi potest, sine illarum rerum profunda cognitione; quo posito, nemo sanus negabit, Senatorem debere esse literatum ac eruditum. Etenim sola experientia hîc non sufficiet, quamvis hæc, si ad rerum cognitionem accedat, scientiam reddat meliorem, *teste Aristotele 1. Metaph. c. 2.* Imò, eruditio, non solum necessaria est Senatori, sed etiam Principi; Quapropter summoperè improbandum est consilium sive institutum Ludovici XI. Galliarum regis, dum filium suum Carolum ita institui voluit, ut literas nesciret, modò tria verba teneret, Latina illa

qui-

quidem; sed ejusmodi, quæ de historia jure detracta sint, ut alienis consiliis potius, quam suis sapere, ac res gerere consuesceret, *teste Bodino l. c. pag. mihi 372.* Siquidem vita sine literis mors est, *teste Seneca Epist. 83.* Literæ plebeis argenti, Nobilib⁹ auri, Principibus gemmarum loco sunt, inquiebat *Aeneas Sylvius.* Literæ virtuti serviunt, & magnum vel in ea comparanda adjumentum, vel in parata ornamentum existunt, *ait Besoldus l. 2. Polit. c. 1. §. 3. pag. mihi 545.* Literæ conferūt ad sapientiam comparādam, *Lipsius in Manuductione ad Stoicam Philosoph. 1. Dissert. 2.* Cavendum itaq; summoperè est, ne non solum Senatorem, sed ne Principem quoq; nisi optimè à disciplina uberius & à natura informatum populo spectandum exhibeam⁹, quia, cumprimis Princeps illiteratus est asinus coronatus, quod Alphonsi regis dictum erat.

71. Verùm assurgunt hîc nonnulli, & docent, Imperii clavum tenentibus,

tibus, literis planè pleneq; interdicendum esse, exemplo Ludovici XI. jam allato. Ex quo fundamento Licinius Imperator, literas pestem Reipubl. vocavit. Exemplis porrò probare conantur, Literatos & eruditos Rempubl. administrando perdidisse: nimirum Michaelem Parapinaceum, de quo *Cuspinianus*; Gallienus, de quo *Trebellius Pollio*; Theodorus Gothorum Rex, quem adducit *Johannes Magnus*. Per omnia tamen hæc, ea, quæ à nobis §. præcedente sunt adducta, nondum evertuntur. Quod enim attinet M. Julium Licinium Licinianum, retulit quidem gen⁹ suum ad Philippum Augustum, cujus nomen cum fuisset M. Julius Philippus, id sibi quoq; usurpavit & in Perside tumulum Gordiani subvertit, quasi progenitoribus contumeliosum Verùm, uti asserit *Pezelius in Mellificio Historico part. 2. fol. mihi 391.* Parentibus scribitur agricolis natus: & quia Tribunus militum in bello contra Narsē opti-

optimè se gesserat, Severo mortuo, consors Imperii à Galerio Maximino fact⁹, & Augustus appellatus, prius Illyriis, post Orienti præfuit. Hostis literarum acerrimus, cum diceret: Venenum ac pestem esse Philosophos & Oratores. Ipse etiam adeò literarum expers fuit, ut nomen decretis vix subscribere posset. Quidni itaq; odisset literas Patre rustico natus, inter rusticos educatus? rusticis igitur & etiam barbaris moribus omninò fuit. *Vid. Reusner. in Symb. Imperat. part. 1. Symbol. 64. pag. mihi 136.* Ad reliqua exempla quid respondendum sit, nemini erit ignotum, nimirum etiam rerum optimarum & per se utilissimarum abusum dari posse maximum: Deinde eruditionem, requirere quoq; naturam bonam, non malitiosam. Quando enim eruditio in malitiosum cadit ingenium, eâ abutitur, & ita per abusum pejus redditur. Noxia enim Reipubl. est, sine virtute eruditio; & crudelius nihil est vitio virtute armato: Eò enim insidiosius hæc vitia nocent, quo plau-

sibiliori virtutis prætextu fucum aliis faciunt: non secus atq; venenum vino generosiori mixtum perniciùs, perniciosiusq; grassatur. *Videatur Oratio mea Auspicialis, de Pernitie Oratoris Mali, habita dum Professionem Logicam auspicarer, Anno 1641. Item dissertatio mea Politica, An studium literarum enervet Militiam* §. 14.

72. Literatos esse debere Senatores, ita ex præcedentib⁹ constat. Quoniam verò etiam bonum suam habet mensuram & mediocritatem, quam si excedit in vitium tendit & vertitur, etiam studia sive literæ suum admittunt gradum, ultra quem si in iis, qui Rempubl. ullo modo regere debent, assurgunt, laudem omnem non merētur. Sicuti enim Neoptolemus apud Ennium non malè dixit, *Philosophandū quidem esse, sed paucis*; ita Principi, & iis, quibus cura Reipublicæ commissa est, non in literis solùm senescendum est, nec omnia iis pertractanda indifferenter. Aliàs verum est quod scribit *Bodinus*

dinus l. c. pag. 372. Summam literarum cognitionem Principibus sæpissimè perniciosam extitisse, nisi benè à natura, melius etiam à virtutibus instructi & informati fuissent: quia nihil tam in principe metuendum, quam multa rerum abditarum cognitio cum scelere conjuncta. Debent itaq; illi Senatores Vitæ discere, juxta *Senecam Epist.* 106. non Scholæ. Id quod Virgilius rectè intellexit, quando *Aeneid. VI. sub fine* ita canit:

Orabunt alii melius — — —

Tu regere imperio populos Romane memento.

Modus itaq; adhibendus est in literis, qui nisi observetur, literæ nimiæ magis principi oberunt, quam proderũt, siquidem Doctrinam ad pompam & speciem habebunt, vel etiam ad voluptatem, non verò ad usum. Ex quo neglecto modo Seneca reprehenditur qui Neronis indolem non erudiisse, sed sævitiam ejus armasse dicitur. Rectius modum in literis observavit *Agricola, de quo Tacit. in Agricol. c, 4. n. 5.*

& 6. Memoria teneo, ſolitum ipſum narrare, ſe in prima juventa ſtudium Philoſophiæ ac Juris, ultra quam conceſſum Romano ac Senatori hauſiſſe, in prudentia matris incenſum ac flagrantem animum coërcuiſſet. Scilicet ſublime & erectum ingenium, pulchritudinem ac ſpeciem excelſæ magnæq; gloriæ vehementius, quàm cautè appetebat: mox mitigavit ratio & ætas; tenuitq; quod eſt difficilimũ, ex ſapientia modũ. Quas verò diſciplinas debeat in ſpecie addiſcere, & in quibus ſe exercere, ut modum rectè teneat, nec excedat, quoniam id uberrimè à nobis jam eſt expoſitum *in diſputationibus noſtris de Conſiliario*, noluмus hic actum agere. Videat ex illis *primam*, cui lubet, *per totam. Jungatur eidem Berneggerus quæſt. 174. in Tacit. item ejus diſp. Hiſtorico-Politica, de Boni Principis Qualitatibus, Virtutibus & Officio. Piccartus in obſervat. Hiſtorico-Politicis, Decad. 1. c. 5.*

73. De

73. De bonis animi ac intellectus jam actum est: accedamus ad bona Fortunæ: inter quæ primo loco occurrit, *genus, familia sive nobilitas.* Siquidem *Tacito teste 1. Histor. c. 16. n. 3.* generari & nasci à principibus fortuitum, nec ultra æstimatur. Nihilominus tamen hæc opinio ità hominum mentibus ingenerata est, ut necessarium esse credant, niminem alium debere Senatorem esse, nisi Nobilem. Et hoc quidem non sine omni ratione: etenim, natum ex nobili genere, nobilẽ & virtutis studiosum præsumimus. Ut enim ex hominibus hominem, ex belluis belluam, sic ex bonis bonum generari consenaneum est, *inquit Menoch. l. 6. præsumpt. 58.* Præsumuntur liberi patrum vestigiis insistere, & semina bonæ naturæ sibi innata in lucẽ educere, *argt. Novell. 10. in fin.* cui jungi potest *l. 31. §. 21. ff. de Aedilitio Edict.* Confirmat idem *Aristoteles 3. Polit. 8. (aliàs 13.)* quando ait: Verisimile est, meliores ex melioribus nasci. Hoc

eleganter *Baptista Mantuanus* exprimit quando ita scribit;

In sobolem transire patris cum semine virt⁹
Sæpè solet, refertq́; sat⁹, quo quisq́; parẽte est
Adde, quod audita laudes & clara Parentũ
Facta movẽt animos, generosaq́; corda nepotũ
Sollicitãt, & calcar habẽt abigũtq́; veternũ.

Cum enim ex patre eo penè modo, quò ex radice arbor, proveniat filius, fit ut patri similis habeatur. *Cassiodorus l. 6. Epist. 13. & l. 9. Epist. 23.* affirmat, Ad virtutem haud parum facere, non fortè fortuna, sed cognatâ quadam præparatione bonum fieri: Qui enim obscuro loco nati sunt, possunt quidẽ ij hoc sibi adsciscere, ut viri boni sint: attamen eorundem ignobilitatem etjam innata quædam vitia aliquando arguunt: quibus verò semina virtutis à majoribus per multum tempus ducta adsunt, fieri non potest, quin & ingenitâ & perpetuâ virtute sint præditi. Ex hac causa omninò existimo Venetiis, Rhagusiæ, Norimbergæ, neminẽ ad Senatum admitti, nisi nobilem Patriciũ.

tricium. Apud Polonós lege Sigiſmũdi Auguſti Anno 1550. cautum eſt, ut nemo Senator legeretur, niſi qui patre nobili natus eſſet *teſte Bodino l. 1. pag. 378.*

74. Verùm, utut hæc ſe habeant, quoniam tamen contingens eſt, nobilium filios parentum ſuorum veſtigia premere, cũ nõ raró, ſed frequẽtiſſimè, cumprimis ſi hodierna conſideretur Nobilitas, quæ vel in odium Patriciorum, vel alia ex cauſa, ſcilicet nimiâ licentiâ illecti, ruri vivunt, & nègotiis ruſticanis ocupati ſunt, (licet per alios ſibi ſcilicet ſubjectos) degenerent, & mores ruſticanos induant, unde etiam commune proverbium originem duxit, *Heroum filii noxæ;* non eſt ut à dignitate Senatoria reliquos omnes, qui nón ſunt nati ex nobili ſtémate, excludamus. Hinc rectè ait Ariſtoteles *3. Polit. c. 8. (aliàs 13.)* Qui propter divitias imperium affectant, nullo jure niti videntur: ſimiliter & qui propter genus. Quandoquidem

Hamero teste, Odiss. β. sive 2. pag. mihi 22.
Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται.
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.
i. e. pauci enim filii patri similes sunt:
pleriq; pejores: pauci verò parentib9 meliores
Et *Euripides ait in Heraclidis vers. 328. 329.*
— ἕνα γάρ ἐν πολλοῖς ἴσως
εὕροις ἄν, ὅστις ἐστὶ μὴ χείρων πατρός.
i. e. - Unum fortè inter multos
Juvenias, qui non sit deterior patre.
Ab his non abit quoq; *Lyricorum Princeps Horatius, quando l. 3. oda 6. canit:*
Ætas parentum pejor avis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.
Non itaq; est, ut à Senatoria dignitate excludamus, qui à claris parentibus non sunt nati. Siquidem ea, quæ ad Senatorem pertinent ut rectè de Republ. sentiat & dicat, non à generatione dependent, sed ab informatione & educatione, vel Virtute. Unde rectè *Bodinus l. c. p. 378.* scribit, Virtutes illæ quæ Senatori necessariæ sunt, nimirum Justitia, Fides, Integritas, Prudentia;

dentia, rerumq; gerendarum usus, ac juris divini & humani scientia, nulla mercede, nullo censu, nullis pecunijs, nec etiam quod addi debet, nativitate comparantur.

75. *Dicis*: In multis tamen locis legis est, ut nemo ad Senatoriam dignitatem admittatur nisi nobilis, ut de Polonis diximus §. 73. In aliis, cõsuetudinis est, ut Norimbergæ, & alibi. Ergonè in illis locis non observabitur, ut hæc dignitas solis bonis & prudentibus permittatur & committatur. Si enim hoc quis negaret, concederet profectò illas Respubl. plerasq; corruptas & prolapsas esse, ad minimum quoad hanc solùm partem ℞. Nequaquam hoc sequi: nam inter nobiles etiam dantur boni: non omnes degenerant ab avitâ virtute: debebit igitur etiam inter liberos haberi electio locum, ut solũ illis talis dignitas concedatur, qui suorum parentũ bonorum vestigia sequuntur; non ideò solùm, quia illorum filii sunt, &

 nobi-

nobiles. Debent eligi ex Nobilibus qui prudentes sunt, & rerum experti. Deinde in tali Republica, ubi legis est, solùm in Nobiles Senatũ admitti, liberorũ nobiliũ educatio debet esse curiosior, ut per eã aptiores etiam cæteris ad Rempubl. reddantur. 3. Nobilitas est duplex, vel enim est generis tantùm, vel virtutis tantum: Hæ duæ, si inter se conferantur, præferri utiq; debebit ille, qui est nobilis virtute tantùm, illi, qui est nobilis genere tantum. Quod si verò post statuas tertiã nobilitatis speciem, nimirum aliquẽ esse nobilem & genere & virtute simul; ipse statuo, illum esse præferendum cæteris duobus seorsim consideratis. Ubi verò in aliqua Republica nulla lex, nulla consuetudo viget, in nobilibus ad dignitatem hanc legendis, boni solùm & prudentes admitti debent, cujuscunq; tandem generis sint. Etenim *juxta Apuleum*; sæpè etjam olitor est oportuna locutus. Hæc omnia à Philosophorum principe, Aristotele

ristotele eleganti sunt proposita simili *l.3, Polit. c. 8. (aliàs 12.)* Nam, inquit, si sit aliquis, qui arte quidem tibia canendi præstet, superetur verò nobilitate aut forma, etsi quidq; eorum bonorum arte tibia canendi est majus (nobilitatem dico, & formam) & proportione præstant multo arti canendi, quam ille arte canendi tibia: huic tamen tibi meliores erunt dandæ, debet namq; ad opus juvare præstantia divitiarum & nobilitatis: nihil auté juvant. Hæc Aristoteles. Quapropter nobilitas sola in conferendis dignitatibus respici non debet. Huc rectè referri possunt ea, quæ disputat *Aristoteles l. 9. Ethic. c. 2.* Utrum pater, ex amicitiâ excellenti, sive inæquali debeat præferri filio, in conferendo Magistratu bellico; si nimirum filius esset dux peritus, pater verò nequaquam. Ubi decisionem pro filio adducit, patre rejecto, utut pater filio sit major ac dignior.

76. Fortunæ esse, à nobili genere nasci, pluribus jam audivimus: alterius rationis divitiæ non sunt. Quoniam tamen nobilitas sine bonis avitis, est sicuti fides sine bonis operibus, i. e. res mortua, videtur requiri quoq; in Senatore Plutus, qui opum atq; divitiarum DEUS perhibetur. Præterea videntur divitiæ opinionem honesti tribuere possessoribus, cum in jure Civili egenus honesto viro opponatur, quasi honestus adeò non sit, qui nimis egenus est, *l. 52. §. 21. ff. de Furt.* verba legis hæc sunt: *Cum Titio honesto viro pecuniam credere vellem, subjecisti mihi alium Titium egenum, quasi ille esset locuples.* Divitiæ auctoritatem etjam conciliant: ex qua causa Phormio Atheniensis vir benè moratus, sed malè nummatus, classi præfectus, imperium recusavit, quod diceret, pauperem se & obæratum, nec autoritatis satis apud milites, nec mentis ad cogitandum habiturum, *teste Pausania in Attica.* Adeò verû est illud *Satyrici:*

Haud

Haud facilè emergũt, quorũ virtutib⁹ obstat,
Res angusta domi. --- ---
Facit enim paupertas contemptos, iterum *Satyrico teste, Satyr.3.*
Nil habet infelix paupertas durius in se
Quam quod ridiculos homines facit. ---
Unde,
Quantum quisq; suâ nummorũ servat in arcâ
Tantum habet & fidei.
Quandoquidem
Virt⁹, fama, decus, divina, humanaq; pulchris
Divitiis parent, quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, justus, sapiens etiã, & Rex,
Et quicquid volet.
Ex hac causâ, ad omne negotium pauper timidus est: Nam se omnibus credit esse contemtui. Paupertate pressus, neq; dicere neq; facere quicquam potest: Lingua enim illi ligata est. Hinc supra diximus, Senatores lectos fuisse ex Censu: haud dubiè ex Solonis præcepto, qui locupletiores Magistratibus fungi voluit, uti indicat *Plutarch. in Solon.* Et Athenienses, non solùm optimos, sed etiam ditissimos ad Rempubl. admovebant, *docente Aristotele 2. Polit. c. 9.*

77. Quicquid horum sit, nequaquam nos pauperes simpliciter administratione Reipubl. aut Senatoriâ dignitate excludendos dicimus. Novimus namq; ex Sallustii fragmentis, divitias parere stultitiam, superbiam, luxum, petulantiam, injurias, & respublicas frequenter evertere. Sæpè Reges, Civitates, nationes per opulentiam magnam imperia amiserunt, quæ per virtutem inopes cœperant, Hinc *Aristoteles 2. Polit. C. 7. (aliàs 9.)* contra Rempubl. Spartanorum suadet, ut in republ. recta divitiæ non sint in pretio: docetq; quod mulieribus nulla concedenda sit luxuria, quia communiter intemperanter volunt vivere. Ex intemperantia autem oritur ut divitiæ sint in pretio: ubi enim luxus dominatur, illic opus est auro: ex auri cupidine oritur avaritia, quâ Spartam perituram, oraculum prædixerat. Omnis dives *juxta Hieronym. in Epist. 69.* aut iniquus, aut iniqui hæres est. Sciendum itaq; est, Pauperes in

duplici

duplici differentia esse. quidam enim laborant paupertate, quæ vocatur Sordida, & indigentes vocantur, qui angusto lare vivunt; (von der hand zum maul) Et hi pauperes rectè excluduntur; Nã de hac paupertate verum est quod *Silius Italicus l. 13.* ait.

Est deforme malũ, ac sceleri proclivis egestas,

de qua etiam *Aristoteles* dicit, quod seditionem efficiat, & injuriam, 2. *Polit. c. 4.* (*aliàs 6.*) Vel sunt pauperes, qui dicuntur tales comparatè, qui collati ad opulentos insolentes, possunt quidem dici pauperes, ad alios tamen relati, erunt adhuc divites. Aristoteli vocantur *Medii 4. Polit. c. XI*, ex quibus si cõstet Respublica, optima erit; etenim si multi abundant ingentibus divitiis, sunt elati & superbi, aliis subesse nolunt, & sæpè res novas moliuntur: qui verò nimia paupertate premuntur, dejecti animi sunt, contemtui & Reipublicæ vacare non possunt; Hæc ex loco Aristotelis allegato satis conspicua sunt; à quo nec *Sacræ literæ* dissentiunt

vide-

videlicet *Proverb. XVIII. 23. c. XXX. 9.* Hæc distinctio à nobis jam allata, nec Juri Civili repugnat, ita enim loquitur *Ulpianus l. 6. in pr. ff. de Munerib. & Honorib.* Constitutio, qua cautum est, prout quisq; Decurio creatus est, ut ita & Magistratum adipiscatur, toties servari debet, quoties idoneos & sufficientes omnes contingit. Cæterùm, si ita quidem tenues & exhausti sunt, ut non modo publicis honoribus pares non sint, sed & vix de suo victum sustinere possint, & minus utile, & nequaquam honestum est talibus mandari Magistratum: præsertim cum sint qui convenienter ei & suæ fortunæ, & splendori publico possint creari.

78. Consideratis bonis fortunæ, sc. Nobilitate & Divitiis, Senatorem nostrum mittamus, atq; commentationi huic ultimam manum imponamus, si modo unicam hanc quæstionem enodaverimus, *Num in Senatum quoq; admittendi sint Juvenes?* supra § *46.* diximus, in legendo Senatore rationem

habi

habitam fuiſſe ætatis, & ſenibus dignitatem hanc tributam fuiſſe, non juvenibus. Hanc quæſtionem ut rectius intelligamus, ſciendum eſt, Ætatem hominis communiter dividi in ſeptem partes I. in Infantiam, quæ primis ſeptem annis abſolvitur. II. in ætatem pupillarem ſive Pueritiam, quæ in fœminis 12. in maſculis 14. finitur. III. in Pubertatem. IV. in Adoleſcentiam. V. in Juventutem. VI. in Senectutem. VII in Senium, aliarum ætatum terminum: ita *Caſſanæus ad Conſuetud. Ducat. Burgüd.*

79. Melior ætatum diviſio videtur illa, quæ deſumitur *ex l. unic. C. Theodoſ de his qui veniam ætat. impetrar.* ubi quindupliciter dividit ætatem, quarum I. ipſi eſt Pueritia, (quam etiam pupillarem appellant) cujus duas facit partes, Infantiam, 7. ſcilicet annorum, & Pueritiam in ſpecie dictam, quæ in Maſculo anno 14. in Fœmina 12. finitur. II. Adoleſcentia ſeu Pubertas, ab anno 14 maris in 25. fœminæ à 12. in 20. extenſa. Quam adoleſcentiam ſubdividit in

juxta Bodinum l.c.pag.374. aut nunquam aut rarò admodum juvenes ſapientia præſtare. Imò Solonis lege cautum erat, ne quis juvenis ad magiſtratum aut conſultationem admitteretur, quamvis haberetur prudentiſſimus, *Keckermannus l. 1. Syſtem. Pol. c. 2. pag. m. 52.* Ut enim omnia alia juvenibus ad ſint, tamen eorum autoritas nondum eſt adulta. *Vid. Lipſ. l. 3. Polit. c. 4. n. 8.* Ob hanc cauſam Hadrianus Imperator nullum tribunum, niſi plenâ barbâ, fecit, aut ejus ætatis, quæ prudentiâ & annis tribunatus robur impleret, *Spartian. in Hadrian.*

81. Quid? quod optimus gubernandi magiſter, Jehovah, duci ſuo Moſi præceperit, ut ſeptuaginta ſeniores populi deligeret, conſilii & levamenti causâ *Num. XI.* Inde tam frequenter in ſacris nominatos legimus Seniores populi, Seniores Civitatis, Seniores Iſrael, Seniores Judæorum, Seniores Terræ, & ſimilia verba, de quibus *Carol. Sigon. l. 6. de Republ. Hebr. c. 4.*

Rationē ſuppeditat ſcriptura ap.*Hiobū* In antiquis eſt ſapiētia, & in multo tēpore prudētia, añorū multitudo docet ſapiētiā *c. XII.* Eleganter *B Hieron. Ep. 2.* Omnes penè virtutes corporis mutātur in Senibus, & creſcente ſolâ ſapientiâ, decreſcunt cætera. Sanè ſi Ræhoboamus Rex, ſenum conſilium ſecutus fuiſſet, regnum ſtabiliiſſet, quod penè perdidit & evertit conſilio juniorum. *3. Reg. c. XII.*

82. Unde iis qui canitie graves ſunt, plurimum deferendum eſſe, monet nos *Gloſſ. in §. ſi verò. Authent. de quæſtor,* Defertur enim ſenibus præſumptio ſapientiæ, probitatis & morum gravitatis. Major quippe in ſene ſapientia præſumitur, *Can porrò diſtinct. 84. major probitas. can. ſi officia diſtinct. 19.* major item morum gravitas *Can primo 12. q. 1.* Defertur quoq; eis in teſtimoniis ferendis, eſt enim ſermo ſeniorum veracior, *Can. conſanguineos, ibi: antiquioribus, qui bonæ famæ & veracis teſtimonii ſunt 35. q. 6,* item in Juſtitiæ examinatione

one & discussione, *Can. si quid verò, dist. 86.* atq; adeò in dubiis determinandis: facilius n. invenitur quod à plurib⁹ senioribus quęritur *Can. de quib. 22. distinct. item. 6. In instrum. custodiendis*: nam cum inter plures hæredes dubitabatur penes quos tabulæ testamenti essent deponendæ, verius est ut antiquiorem præferamus *l. ult. ff. de Fid. Instrum.* Hoc in simili quoq; *Baldus* confirmare videtur, quando inquit, Doctores antiquos magna veneratione esse præstātiores modernis, pondere, numero & mensura *in l. ult. c. de edict. D. Hadriani tollando Adde Eccles. c. 25. 6.*

83. Nec exemplis hac in re destituimur: quandoquidem Lycurgus apud Lacedæmonios constituisse dicitur, ut octo & viginti seniores Laconum Principibus assisterent, quod consiliū γερουσίαν nuncupavit, *Plutarch. in Lycurg.* Romulus etiam in consiliū Reipubl. suæ seniores populi eligit, indeq; Senatores ob ætatem dicti, qui & Sænatui dedere nomen, *Liv. l. 1, Dionys.*

Halicarnass. l.2. Hinc *Ovid. l.5. Fastor:*
Nec nisi post annos patuit tunc curia seros
Nomen & ætatis inde Senatus habet
Jura dabat populo senior, finitaq; certis
Legibus est ætas, unde petatur honos.

84. Rectè *Laurent Grimal. l. 2. de Optim. Senatore*: senes dicendâ sententiâ valent, tametsi sint indocti: usu enim & experientiâ tertium quendam oculum sunt adepti, quo rerum principia & eventus facilè perspiciunt. *Plutarch.* verè dixit: Vigere ratioñe, affectibus una cum corpore tabescentibus. Et *Xenophon inquit:* Sicut novelli Cytharædi multas Cytharas perdunt; ita cupidi juvenes Rempubl. ut plurimum evertunt. Juvenilia enim & accensa ejusmodi ingenia, haud absimilia censentur pullis gallinaceis ingenti studio, indesinenti cantu decertantibus, cum tamen cantu suo noctis & diei tempora magis confundãt, quam indicent, ubi è contrariò galli adultiores parciùs, intervallis debitis & conveniẽtib⁹ vocem extollant. Hujus,

Jus rei talis fuit Cura majoribus, ait *Pacatus in Panegyr. ad Theodos.* ut non solùm in amplissimis magistratibus adipiscendis, sed in Præturis quoq; aut Ædilitatibus capessendis ætas spectata sit petitorum; nec quisquam tantum valuerit nobilitate, vel gratia vel pecunia, qui annos comitiali lege præscriptos festinatis honoribus occuparit. Hoc procul dubio etiam animadvertit Mecœnas, cum Octavianum hortaretur, ne ad Senatoriam dignitatem minores 25. annis eligeret: Quomodo enim, inquit, non esset turpe ac damnosum, cùm nemini ante id ætatis, bonorum suorum administratio concedatur, iis, qui eam nondum attigerunt, Rempubl. credere? *Dio Cassius l. 52.*

85. A quibus omnibus, ne quidem jus civile abludit, quod ante vigesimũ quintũ añum ad decurionatum, vel Civitatis consilium neminem admittit *l. 8. ff. de Munerb. & Honorib. item l. 8. C. Quando provocare non est necesse.* Si tamen minores viginti quinq; annis Decucuriones facti fuerint, sportulas decurionum quidem acceperunt, at suffragium ferre non potuerunt *l. 6. §. 1. ff. de Decurion.* Annus autem vigesimus quintus cæptus, pro pleno habetur: hoc n. in honoribus, favoris causâ, constitutum est, ut pro pleno inchoatos accipiamus *d. l. 8. ff. de Muner. & Honor.* secus ac in edicto de Minoribus *l. 3. §. 3. ff. de Minorib.*

86. Quoniam verò, juxta *Javolenum l. 202. ff. de R. Jur.* Omnis definitio in Jure civili periculosa est, parumq; abest quin subverti possit; etiam hæc lex annaria, quâ cavetur, ut minor 25. annorum ad administrandam rēp. non admittatur, ita se habebit, suasq; exceptiones & limitationes admittet: Hoc n. est subverti posse, uti rectè explicat *Clariss. Eichel. in commentario suo in Reg. Juris pag. mihi 73.* Limitatur itaq; 1. quando ætatis defectus virtute compensatur, cum iniquum sit, honori nondum tempestivum videri eum, qui virtuti maturus est, ut de Æmilio Lepido puero dicit *Val. Max. l. 3. c. 1.* Sic legimus Valerium Corvinum tertio & vigesimo ætatis anno, atq; ita ante legitimum tempus ad cōsulatum pervenisse. Mario Juniori, Scipioni Africano, Pompejo Magno & Octaviano Augusto, aliisq; ducibus ob singularem rei militaris disciplinam, & ob candorem ingenii, ante tempus consulatus, aliosq; honores delatos esse scimus. Si quis dign⁹ sit, qui in ordinē Senatorū recipiatur, id ætas ejus, quo min⁹ fiat, impedire non debet, ait consiliarius Aug. apud *Dion. Cass. lib. 52.* Ibi e. perfecta e. ætas, ubi perfectā e. virt⁹ *inquit Amb. in Orat. hab. in obitum Theod. Imp. & Plaut. in Trinum.* Nō ætate verùm ingenio adipiscitur sapiētia. Nec non *Quint. lib. 2.* Nō id æstimandū, cuj⁹ sit ætatis, sed quantum in studiis efficerit. *Adam. Contz. lib. 7. Pol. c. 8. §. 3. p. 481,* ait; No

bilib. adolescentib. postquam annũ vicesimũ excesserint, si cum laude stipendia fecerint, aut Universitatibus eruditionem probaverint SCto vel Principis edicto, liceat Senatui interesse, in consilio Principis sedere, sententiã dicere, ita tn. ut consultandi, non definiendi vim eorum judiciũ habeat: sic n. intelligent, quibus de rebus in consilio publico agatur, disputantium orationes, sapientiamq; notabunt, eaque quæ proposita sunt, meditabuntur. Ex qua causa olim quoq; Romæ filii Senatorum cõsultationibus interfuere, exemplo notissimo Papirii *apud Gell. l. 1. c. 23.*

87. Hic v. exacta cautela adhibẽda est in examiãndis hujusmodi ingeniis, sintne illis donis & dotibus prædita, quas dotes prima fronte pollicentur: siquidem non rarò evenire cernimus, quod olim facetè ajebat Socrates: Si quis in theatro coriarios surgere juberet, ii soli surrecturi essent; similiter si fabros, ærarios, textores aut alios generatim: at verò si prudentes aut justos, hic omnes exsurgerẽt & nullus non esset qui non prudenter ageret aut juste *Stob. serm. 23.* Adeò vita humana hoc morbo laborat, ut cum bona pars hominum stulta sit, sapere tamẽ sibi omnes videantur. Itaq; satius est, in dubio natu grandiores anteferre. *Chokier in Aphorisʃ. Polit. l. 3. cap. 5.*

88. Limitatur porrò annaria illa lex, ut scilicet Juvenes in Senatum assumi possint, si defectus sit Seniorum sive Majorũ, tunc n. Mi-

nores 25. annis ad Senatoriã dignitatem admittuntur *l. XI. verbo: Nisi ex causa ff. de Decur. l. 1. C. qui & adversus quos in integrum restitui õpt. l. 2. C. Qui ætate vel professione se excusant.* expetit omninò nõ tantùm in hoc casu, sed & aliàs, juxta annosas arbores plantas novas inserere vel plantare, quæ post interitum vetustarum in locũ earundem succedant, prout docet *Tholoss. l. 24. de Republ. c. 6. n. 2. item Excell. b. m. Dn. D. Joh. Gerhard. Decad. 4. q. Pol. 3.* Hinc optimũ factu est in collegio misceri Senib⁹ juniores, ut illorũ tarditas & frigiditas, horũ alacritate & fervore incalescat ad justã moderationem. Tandẽ juvenes ad dignitatẽ Senatoriam admitti possunt si nimirũ consuetudo longa id probet *l. XI. ff. de Decur. Vid. Drac. de Patriciis l. 3. c. 4. n. 31. & aliquot seqq. p. 264. Addatur Besold. diss. 3. de Magist. & Censorib. c. 1. n. 4. p. 179. Reinhard. König in Theat. Politico part. 2. c. 13.*

89. Plura hic quidem addi possent: verùm cũ paucis mutatis omnia huc referri possint, quæ passim de virtutibus & requisitis Cõsiliariorũ habentur & legũtur, nosq; ipsi illa penè omnia in nostris trib⁹ Dissertationib⁹ Politicis de Consiliariis, adduxim⁹, nolumus hic operosiores esse. *Vid. Laur. Grimal. de Opt. Sen.* (quod scriptũ magis Ethicum videtur quã politicũ) & abundè Virtutes Senatorũ cognosci potuerũt. Nos hîc pedẽ figim⁹ Deoq; ꝓ nobis præstito auxilio æternas gratias agimus.

77. Quicquid horum sit, nequaquam nos pauperes simpliciter administratione Reipubl. aut Senatoriâ dignitate excludendos dicimus. Novimus namq; ex Sallustii fragmentis, divitias parere stultitiam, superbiam, luxum, petulantiam, injurias, & respublicas frequenter evertere. Sæpè Reges, Civitates, nationes per opulentiam magnam imperia amiserunt, quæ per virtutem inopes cœperant. Hinc *Aristoteles 2. Polit. C. 7. (aliàs 9.)* contra Rempubl. Spartanorum suadet, ut in republ. recta divitiæ non sint in pretio: docetq; quod mulieribus nulla concedenda sit luxuria, quia communiter intemperanter volunt vivere. Ex intemperantia autem oritur ut divitiæ sint in pretio: ubi enim luxus dominatur, illic opus est auro: ex auri cupidine oritur avaritia, quâ Spartam perituram, oraculum prædixerat. Omnis dives *juxta Hieronym. in Epist. 69.* aut iniquus, aut iniqui hæres est. Sciendum itaq; est, Pauperes in

duplici

duplici differentia esse, quidam enim laborant paupertate, quæ vocatur Sordida, & indigentes vocantur, qui angusto lare vivunt; (von der hand zum maul) Et hi pauperes rectè excluduntur; Nã de hac paupertate verum est quod *Silius Italicus l. 13.* ait.

Est deforme malũ, ac sceleri proclivis egestas; de qua etiam *Aristoteles* dicit, quod seditionem efficiat, & injuriam, 2. *Polit. c. 4.* (*aliàs 6.*) Vel sunt pauperes, qui dicuntur tales comparatè, qui collati ad opulentos insolentes, possunt quidem dici pauperes, ad alios tamen relati, erunt adhuc divites. Aristoteli vocantur *Medii 4. Polit. c. XI*, ex quibus si cõstet Respublica, optima erit; etenim si multi abundant ingentibus divitiis, sunt elati & superbi, aliis subesse nolunt, & sæpè res novas moliuntur: qui verò nimia paupertate premuntur, dejecti animi sunt, contemtui & Reipublicæ vacare non possunt; Hæc ex loco Aristotelis allegato satis conspicua sunt; à quo nec *Sacræ literæ* dissentiunt

vide-

videlicet *Proverb. XVIII. 23. c. XXX. 9.* Hæc diſtinctio à nobis jam allata, nec Juri Civili repugnat, ita enim loquitur *Ulpianus l. 6. in pr. ff. de Munerib. & Honorib.* Conſtitutio, qua cautum eſt, prout quisq; Decurio creatus eſt, ut ita & Magiſtratum adipiſcatur, toties ſervari debet, quoties idoneos & ſufficientes omnes contingit. Cæterùm, ſi ita quidem tenues & exhauſti ſunt, ut non modo publicis honoribus pares non ſint, ſed & vix de ſuo victum ſuſtinere poſſint, & minus utile, & nequaquam honeſtum eſt talibus mandari Magiſtratum: præſertim cum ſint qui convenienter ei & ſuæ fortunæ, & ſplendori publico poſſint creari.

78. Conſideratis bonis fortunæ, ſc. Nobilitate & Divitiis, Senatorem noſtrum mittamus, atq; commentationi huic ultimam manum imponamus, ſi modo unicam hanc quæſtionem enodaverimus, *Num in Senatum quoq; admittendi ſint Juvenes?* ſupra § *46.* diximus, in legendo Senatore rationem

habi

habitam fuisse ætatis, & senibus dignitatem hanc tributam fuisse, non juvenibus. Hanc quæstionem ut rectius intelligamus, sciendum est, Ætatem hominis communiter dividi in septem partes I. in Infantiam, quæ primis septem annis absolvitur. II. in ætatem pupillarem sive Pueritiam, quæ in fœminis 12. in masculis 14. finitur. III. in Pubertatem. IV. in Adolescentiam. V. in Juventutem. VI. in Senectutem. VII in Senium, aliarum ætatum terminum: ita *Cassanæus ad Consuetud. Ducat. Burgũd.*

79. Melior ætatum divisio videtur illa, quæ desumitur *ex l. unic. C. Theodos. de his qui veniam ætat. impetrar.* ubi quinqupliciter dividit ætatem, quarum I. ipsi est Pueritia, (quam etiam pupillarem appellant) cujus duas facit partes, Infantiam, 7. scilicet annorum, & Pueritiam in specie dictam, quæ in Masculo anno 14. in Fœmina 12. finitur. II. Adolescentia seu Pubertas, ab anno 14 maris in 25. fœminæ à 12. in 20. extensa. Quam adolescentiam subdividit in

juxta Bodinum l.c.pag.374. aut nunquam aut rarò admodum juvenes ſapientia præſtare. Imò Solonis lege cautum erat, ne quis juvenis ad magiſtratum aut conſultationem admitteretur, quamvis haberetur prudentiſſimus, *Keckermannus l. 1. Syſtem. Pol. c. 2. pag. m. 52.* Ut enim omnia alia juvenibus ad ſint, tamen eorum autoritas nondum eſt adulta. *Vid. Lipſ. l. 3. Polit. c. 4. n. 8.* Ob hanc cauſam Hadrianus Imperator nullum tribunum, niſi plenâ barbâ, fecit, aut ejus ætatis, quæ prudentiâ & annis tribunatus robur impleret, *Spartian. in Hadrian.*

81. Quid? quod optimus gubernandi magiſter, Jehovah, duci ſuo Moſi præceperit, ut ſeptuaginta ſeniores populi deligeret, conſilii & levamenti causâ *Num. XI.* Inde tam frequenter in ſacris nominatos legimus Seniores populi, Seniores Civitatis, Seniores Iſrael, Seniores Judæorum, Seniores Terræ, & ſimilia verba, de quibus *Carol. Sigon. l. 6. de Republ. Hebr. c. 4.*

Rationē ſuppeditat ſcriptura ap.*Hiobū* In antiquis eſt ſapiētia, & in multo tēpore prudētia, añorū multitudo docet ſapiētiā *c. XII.* Eleganter *B Hieron. Ep. 2.* Omnes penè virtutes corporis mutātur in Senibus, & creſcente ſolâ ſapientiâ, decreſcunt cætera. Sanè ſi Ræhoboamus Rex, ſenum conſilium ſecutus fuiſſet, regnum ſtabiliiſſet, quod penè perdidit & evertit conſilio juniorum. *3. Reg. c. XII.*

82. Unde iis qui canitie graves ſunt, plurimum deferendum eſſe, monet nos *Gloſſ. in §. ſi verò. Authent. de quæſtor,* Defertur enim ſenibus præſumptio ſapientiæ, probitatis & morum gravitatis. Major quippe in ſene ſapientia præſumitur, *Can porrò diſtinct. 84. major probitas. can. ſi officia diſtinct. 19.* major item morum gravitas *Can primo 12. q. 1.* Defertur quoq́; eis in teſtimoniis ferendis, eſt enim ſermo ſeniorum veracior, *Can. conſanguineos, ibi: antiquioribus, qui bonæ famæ & veracis teſtimonii ſunt 35. q. 6,* item in Juſtitiæ examinatione

one & discussione, *Can. si quid verò, dist. 86.* atq; adeò in dubiis determinandis: facilius n. invenitur quod à plurib⁹ senioribus quęritur *Can. de quib. 22. distinct. item. 6. In instrum. custodiendis*: nam cum inter plures hæredes dubitabatur penes quos tabulæ testamenti essent deponendæ, verius est ut antiquiorem praeferamus *l. ult. ff. de Fid. Instrum.* Hoc in simili quoq; *Baldus* confirmare videtur, quando inquit, Doctores antiquos magna veneratione esse præstãtiores modernis, pondere, numero & mensura *in l. ult. c. de edict. D. Hadriani tollando Adde Ecclesf. c. 25. 6.*

83. Nec exemplis hac in re destituimur: quandoquidem Lycurgus apud Lacedæmonios constituisse dicitur, ut octo & viginti seniores Laconum Principibus assisterent, quod consiliũ γερουσίαν nuncupavit, *Plutarch. in Lycurg.* Romulus etiam in consiliũ Reipubl. suæ seniores populi eligit, indeq; Senatores ob ætatem dicti, qui & Sænatui dedere nomen, *Liv. l. 1, Dionys. Hali-*

Halicarnaff. l.2. Hinc *Ovid. l.5. Faftor.*

Nec nifipoft annos patuït tunc curia feros
Nomen & ætatis inde Senatus habet
Jura dabat populo fenior, finitaq́ꝫ certis
Legibus eft ætas, unde petatur honos.

84. Rectè *Laurent Grimal. l. 2. de Optim. Senatore:* fenes dicendâ fententiâ valent, tametfi fint indocti: ufu enim & experientiâ tertium quendam oculum funt adepti, quo rerum principia & eventus facilè perfpiciunt. *Plutarch.* verè dixit: Vigere rationẽ, affectibus una cum corpore tabefcentibus. Et *Xenophon inquit:* Sicut novelli Cytharædi multas Cytharas perdunt; ita cupidi juvenes Rempubl. ut plurimum evertunt. Juvenilia enim & accenfa ejufmodi ingenia, haud abfimilia cenfentur pullis gallinaceis ingenti ftudio, indefinenti cantu decertantibus, cum tamen cantu fuo noctis & diei tempora magis confundãt, quam indicent, ubi è contrariò galli adultiores parciùs, intervallis debitis & conveniẽtib⁹ vocem extollant. Hujus,

jus rei talis fuit Cura majoribus, ait *Pacatus in Panegyr. ad Theodos.* ut non solùm in amplissimis magistratibus adipiscendis, sed in Præturis quoq; aut Ædilitatibus capessendis ætas spectata sit petitorum; nec quisquam tantum valuerit nobilitate, vel gratia vel pecunia, qui annos comitiali lege præscriptos festinatis honoribus occuparit. Hoc procul dubio etiam animadvertit Mecœnas, cum Octavianum hortaretur, ne ad Senatoriam dignitatem minores 25. annis eligeret: Quomodo enim, inquit, non esset turpe ac damnosum, cùm nemini ante id ætatis, bonorum suorum administratio concedatur, iis, qui eam nondum attigerunt, Rempubl. credere? *Dio Cassius l. 52.*

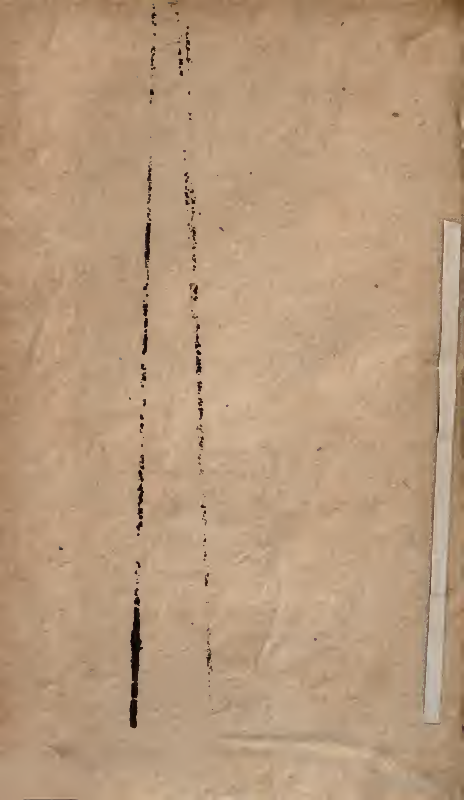
85. A quibus omnibus, ne quidem jus civile abludit, quod ante vigesimũ quintũ añum ad decurionatum, vel Civitatis consilium neminem admittit *l. 8. ff. de Munerb. & Honorib. item l. 8. C. Quando provocare non est necesse.* Si tamen minores viginti quinq; annis Decucuriones facti fuerint, sportulas decurionum quidem acceperunt, at suffragium ferre non potuerunt *l. 6. §. 1. ff. de Decurion.* Annus autem vigesimus quintus cæptus, pro pleno habetur: hoc n. in honoribus, favoris causâ, constitutum est, ut pro pleno inchoatos accipiamus *d. l. 8. ff. de Muner. & Honor.* secus ac in edicto de Minoribus *l. 3. §. 3. ff. de Minorib.*

86. Quoniam verò, juxta *Javolenum l. 202. ff. de R. Jur.* Omnis definitio in Jure civili periculosa est, parumq; abest quin subverti possit; etiam hæc lex annaria, quâ cavetur, ut minor 25. annorum ad administrandam rēp non admittatur, ita se habebit, suasq; exceptiones & limitationes admittet: Hoc n. est subverti posse, uti rectè explicat *Clariss. Eichel. in commentario suo in Reg. Juris pag. mihi 73.* Limitatur itaq; 1. quando ætatis defectus virtute compensatur, cum iniquum sit, honori nondum tempestivum videri eum, qui virtuti maturus est, ut de Æmilio Lepido puero dicit *Val. Max. l. 3. c. 1.* Sic legimus Valerium Corvinum tertio & vigesimo ætatis anno, atq; ita ante legitimum tempus ad cōsulatum pervenisse. Mario Juniori, Scipioni Africano, Pompejo Magno & Octaviano Augusto, aliisq; ducibus ob singularem rei militaris disciplinam, & ob candorem ingenii, ante tempus consulatus, aliosq; honores delatos esse scimus. Si quis dign⁹ sit, qui in ordinē Senatorū recipiatur, id ætas ejus, quo min⁹ fiat, impedire non debet, ait consiliarius Aug. apud *Dion. Cass. lib. 52.* Ibi e. perfecta e. ætas, ubi perfectā e. virt⁹ *inquit Amb. in Orat. hab. in obitum Theod. Imp. & Plaut. in Trinum.* Nō ætate verùm ingenio adipiscitur sapiētia. Nec non *Quint. lib. 2.* Nō id æstimandū, cuj⁹ sit ætatis, sed quantum in studiis efficerit. *Adam. Contz. lib. 7. Pol. c. 8. §. 3. p. 481.* ait; No

bilib. adolescentib. postquam annũ vicesimũ excesserint, si cum laude stipendia fecerint, aut Universitatibus eruditionem probaverint SCto vel Principis edicto, liceat Senatui interesse, in consilio Principis sedere, sententiã dicere, ita tn. ut consultandi, non definiendi vim eorum judiciũ habeat: sic n. intelligent, quibus de rebus in consilio publico agatur, disputantium orationes, sapientiamq; notabunt, eaque quæ proposita sunt, meditabuntur. Ex qua causa olim quoq; Romæ filii Senatorum cõsultationibus interfuere, exemplo notissimo Papirii *apud Gell. l. 1. c. 23.*

87. Hic v. exacta cautela adhibẽda est in examiãndis hujusmodi ingeniis, sintne illis donis & dotibus prædita, quas dotes prima fronte pollicentur: siquidem non rarò evenire cernimus, quod olim facetè ajebat Socrates: Si quis in theatro coriarios surgere juberet, ii soli surrecturi essent; similiter si fabros, ærarios, textores aut alios generatim: at verò si prudentes aut justos, hic omnes exsurgerẽt & nullus non esset qui non prudenter ageret aut juste *Stob. serm. 23.* Adeò vita humana hoc morbo laborat, ut cum bona pars hominum stulta sit, sapere tamẽ sibi omnes videantur. Itaq; satius est, in dubio natu grandiores anteferre. *Chokier in Aphoris. Polit. l. 3. cap. 5.*

88. Limitatur porrò annaria illa lex, ut scilicet Juvenes in Senatum assumi possint, si defectus sit Seniorum sive Majorũ; tunc n. Mi-

XVII
B 51